

Tezë Masteri

Sfidat e tregut të punës së gjinisë së re femrore në vendet në zhvillim – Rast studimi Republika e Maqedonisë

Kandidati:

Besnike Ademi

Mentor:

Prof.Dr.Selajdin Abduli

Shtator, 2020

DEKLARATË NDERI

Me përgjegjësi të plotë deklaroj se kjo tezë e masterit dhe puna e bërë këtu, është plotësisht punë origjinal. Informatat e marra nga punimet, librat dhe revistat e botuara ose të pabotuar të autorëve është cituar në tekst dhe referencat janë dhënë në listën e burimeve.

PËRMBAJTJA

KAPITULLI 1 – HYRJE.....	6
1.1. Lënda e hulumtimit	6
1.2. Qëllimet e hulumtimit	7
1.3. Hipotezat	7
1.4. Metodologjia e hulumtimit	8
1.5. Strukturimi i punimit	8
1.6. Përfundimi.....	9
KAPITULLI 2 – SHQYRTIMI I LITERATURES MBI TREGUN E PUNËS NË RMV DHE PJESËMARRJES SË FEMRAVE NË TË	10
KAPITULLI 3 – SFIDAT DHE KARAKTERISTIKAT E PERIUDHES SE KALIMIT TË FEMRAVE TË REJA NË RMV NË TREGUN E PUNËS.....	24
1. Shkollimi i mbaruar	24
2. Aktiviteti ekonomik bazik.....	31
3. Të rinjët që ende nuk kanë filluar tranzicionin nga shkollimi në punësim	40
4. Të rinjët në prag të kalimit në tranzicion.....	41
5. Të rinjët kanë përfunduar kalimin e pragut në tregun e punës	43
6. Rruga dhe kohezgjatja e kalimit të pengesave	47
KAPITULLI 4 – METODOLOGJIA E HULUMTIMIT DHE MODELI EKONOMETRIK.....	51
1. Karakteristikat e mostrës.....	51
2. Përshkrimi dhe definimi i variablave për model.....	66
3. Modeli ekonometrik i përdor.....	67
4. Rezultatet e fituara	68
5. Testimi i hipotezave	70
KONKLuzionet dhe rekomandimet	71
BIBLIOGRAFIA.....	73

LISTA E TABELAVE

Tabela 1 - Norma e punësimit, papunësisë dhe aktive, sipas gjinisë	19
Tabela 2 - Papunësia afatgjate në RVM (sipas gjinisë)	21
Tabela 3 - Niveli I shkollimit I te rinjeve ne vitet 2012 dhe 2014	24
Tabela 4 - Të dhënat nga të anketuarit për përfundimin e shkollimit krahasuar me prindërit e tyre (në %).....	27
Tabela 5 - Drejtimet e preferueshme për studim nga të rinjtë	29
Tabela 6 - Norma e NEET në RMV.....	35
Tabela 7 - Kohëzgjatja e papunësisë tek të rinjtë në RVM	36
Tabela 8 - Metodatat të cilit të rinjtë e papunë përdorin për të gjetur punë	39
Tabela 9 - Të rinjtë të cilët ende nuk kanë filluar tranzicionin	41
Tabela 10 - Ndarja e të rinjëve në nënkategori dhe në bazë të karakteristikave të tjera që kaluan kufirin e tranzicionit nga shkollimi në punësim.....	42
Tabela 11 - Ndarja e të rinjëve me kufij të kaluar në nënkategori me veçori të caktuara karakteristike	44
Tabela 12 - Kohëzgjatja e kalimit nga mbarimi I shkollimit në tregun e punës sipas gjinis (dhe muajt).....	48
Tabela 13 - Rezultatet e testimit (koeficienti dhe efekti marginal)	68

LISTA E FIGURAVE

Figura 1- Norma e papunësisë në RMV	16
Figura 2 - Norma aktive dhe norma e punësimit në RMV	18
Figura 3 - Punësimi formal kundrejt punësimit joformal	23
Figura 4 - Ndarja në bazë të ardhurave që posedojn të rinjët për arritjen në nivelin adekuat të shkollimit.....	28
Figura 5 - Preferencat e studentëve aktual për llojin e punës që duan në të ardhmen (në %) ..	30
Figura 6 - Krahasim i gjinive në bazë të aktiviteteve të tyre ekonomike.....	31
Figura 7 - Dallimi në mes të rinjëve bazuar në diskrepancën e aktivitetit ekonomik	33
Figura 8 - Shkalla e papunësisë tek të rinjët bazuar në nivelin e shkollimit.....	35
Figura 9 - Të rinjët e papunë dhe të ardhurat e tyre familjare.....	37
Figura 10 - Papunësia tek të rinjët bazuar në pengesat për të gjetur punë.....	38
Figura 11 - Kalimi I caktuar të të rinjëve në bazë nivelit mbarimit shkollimit dhe gjinise	46
Figura 12 - Punësimet aktuale me qëndrueshmëri me/ose të pakënaqëshme (në kategorin “si kaluese”) deri tek punësimet e para.....	48
Figura 13 - Kohezgjatja e periudhës të kalimit nga shkollimi në tregun e punës deri arritjen në punën e pare stabile e të kënaqëshme sipas gjinis (për muaj)	50

1.1. Lënda e hulumtimit

Gjinia femërore jo çdoher ka qenë e privilegjuar me të drejtat e saja, të cilat janë njohur dhe respektuar. Andaj në këtë punim të masterit do të fokusohemi në tranzicionin që femra ka pësuar nga shkollimi deri në punësim, në një theks të vaçant për vendet e R.M-së. Edhe pse diskriminimi gjinor daton shumë herët mirëpo ka qenë e manifestuar në mënyra të ndryshme për vende të ndryshme.

Andaj me cenimin e këtyre të drejta njerëzore paraqiten barrierat që pengojnë në emancipimin e plotë të femrës për të kontribuar në tregun e punës me aftësit e saja intelektuale përkundrazi gjinis mashkullore që gjithmonë e kanë poseduar këtë të drejtë. Inicativat për emancipimin e femrës në shoqëri e kanë mundësuar shtetet e zhvilluara nëpërmjet hartimit të projekt ligjeve, që sigurojnë barazin e të dyjave gjinive në të gjithë sferat e jetës . Ku shtetet e BE-së më së miri e deshmojnë nëpërmjet konventës ligjore të nenit 10 dhe 11 ku theksojnë që të sigurohen të drejta të barabarta në arsimim për femrën ashtu siç është për meshkujt duke asimiluar edhe diskriminimin e femrës në punësim .

Gjithashtu edhe në Maqedoni barazin në mes dy gjinive më së miri e definojnë ligji gjithëpërfshirës (*lex generalis i lex specialis*) i cili mbron të drejtat dhe detyrimet për të rregulluar arritjen e barazisë gjinore në mes meshkujve dhe femrave.

Ligji i cili rregulloi çështjen për trajtim të barabart mes meshkujve dhe femrave së pari u miratua në vitin 2006. Në vitin 2008 po e njëjta u rimiratua nga direktivat e BE-së dhe katër vite më vonë u soll një ligj i ri i cili avancoi më tej çështjen për krijim të mundësive të barabarta ndërmjet dy gjinive. Ligji i ri i ruajti dispozitat paraprake ligjore si dhe vendosi edhe masa të veçanta ligjore që forcoi detyrimet e palëve përgjegjëse për ofrim të mundësive të barabarta për meshkujt dhe femrat. Ky ligj gjithashtu forcoi edhe më shumë detyrimet dhe përgjegjësit e subjekteve dhe personave përgjegjës (siç janë koordinatorët dhe zëvendës koordinatorët, pushteti lokal si dhe autoritet shtetërore) duke e kyçur perspektivën e barabartësis gjinore në planet strategjike buxhetore, ku raportet vjetore do të paraqesin me qartë faktorët që sjellin

efektet të kundërta për meshkujt dhe femrat në planet strategjike si dhe niveli implementimi të ligjit (neni 11, 12,14) në ato plane.

Mirëpo pavarësisht gjithë këtyre legjislacioneve që luftojnë për barazinë gjinore si dhe që të respektohen dhe të zbatohen në përditshmëri mirëpo pjesëmarrja e grave në jetën politike dhe publike në nivel lokal është ende i ulët. Andaj në këtë temë magjistrature do të shtjellojmë në paprekshmëri efektet pozitive edhe negative që ndikojnë në këtë rezultat si dhe indikatorët që do të mundësonin në përmirësimin e këtij rezultati.

1.2. Qëllimet e hulumtimit

Qëllimet e këtij punimi të masterit janë si vijon:

- Të hulumtoj qasjet teorike të pjesëmarrjes së femrave në tregun e punës
- Të analizoj aspektet statistikore mbi femrat e reja dhe qasja e tyre në tregun e punës
- Të analizoj faktorët që ndikojnë tek punësimi i femrave të reja
- Të analizoj faktorët që kanë ndikim në kalimin e femrave të reja nga shkollimi drejt tregut të punës

1.3. Hipotezat

Në këtë punim të masterit do të hedhim gjithsej 3 hipoteza, të cilat do të testohen përmes të dhënave të përpunuara në programin STATA, përmes modelit ekonometrik. Këto tre hipoteza janë si vijon:

H1: Edukimi si faktor ndikon pozitivisht në uljen e periudhes se kalimit të femrave të reja drejt tregut të punës

H2: Gjendja e mirë ekonomike e familjes është e lidhur pozitivisht me uljen e periudhes se kalimit të femrave të reja pra në gjetjen më lehtë të një vend pune.

H3: Gjinia si faktor ndikon negativisht në periudhen e kalimit te femrave të reja drejt një vendi të punës

1.4. Metodologjia e hulumtimit

Në përpunimin e këtij punimi hulumtues – shkencor, duke parë lëndën dhe qëllimet e hulumtimit do të përdoren metoda dhe teknika të përgjithshme dhe të veçanta shkencore me ndihmën e të cilave do të arrihet deri në përfundime konkluzive dhe rekomandime. Për konfirmimin e validitetit të hipotezave do të përdorim metoda të ndryshme me qëllim që rezultatet tona të kenë konfidencë shkencore:

- Metodën krahasimore, me të cilën do të krahasohen të dhënat mes gjinive dhe mes disa vendeve
- Metoda statistikore, ku do të analizohen raportet e ndryshme që trajtojnë këtë temë.
- Metoda ekonometrike përmes përdorimit të modelit Probit Regresion.

Të dhënat që do të përdorim në ndërtimin e modelit do të marrim nga institucionet financiare Organizata Botërore e Punës (ILO), e cila ka realizuar anketë gjatë vitit 2014-2015 në RM.

1.5. Strukturimi i punimit

Ky punim i masterit do të përbëhet nga 4 kapituj dhe atë si vijon:

Kapitulli 1 – Hyrje

Kapitulli 2 – Shqyrtimi i literatures mbi tregun e punës në RM dhe pjesëmarrjes së femrave në të

Kapitulli 3 – Sfidat dhe karakteristikat e periudhës së kalimit të femrave të reja në RM në tregun e punës

Kapitulli 4 – Metodologjia e hulumtimit dhe modeli ekonometrik

Konkluzive dhe rekomandime

Bibliografia

1.6. Përfundimi

Të rinjtë në përgjithësi janë konsideruar dhe vazhdojnë të konsiderohen si një potencial zhvillimor i një vendi. Ato mund të japim kontribut të theksuar për ekonominë vendore dhe shoqërinë e tyre në përgjithësi. Por, mund të ndodh që ato humbin mundësi për fuqizim - posaçërisht gjatë tranzicionit nga shkollimi në punë dhe fatkeqësisht ky potencial zvogëlohet dukshëm.

Nga të dhënat që do të analizojmë do të nxjerrim konkludime dhe rekomandime adekuate sa i përket pjesëmarrjes së femrave në tregun e punës në Republikën e Maqedonisë, cilat janë karakteristikat e kësaj kategorie të popullatës lidhur me tregun e punës, me çfarë sfidash ballafaqohet femrat e reja në tranzicionin e tyre nga mbarimi i shkollimit drejt gjetjes së një vendi pune, pra drejt tregut të punës.

Femrat mes tjerash janë në disavantazh ndaj meshkujve edhe për vetë faktin se janë femra dhe kjo i përcjell ato edhe në sfidat e tregut të punës. Në këtë punim të masterit do të mundohemi që mes tjerash të analizohen disa nga masat qeveritare që shënjestërojnë të rinjtë, në këtë kontekst femrat, si dhe cilët faktorë ndikojnë më së shumti në tranzicionin e femrave të reja nga procesi edukativ në tregun e punës.

KAPITULLI 2 – SHQYRTIMI I LITERATURES MBI TREGUN E PUNËS NË RMV DHE PJESËMARRJES SË FEMRAVE NË TË

Vitet e fundit të ardhurat nga tregu i punës në Maqedoni dukshëm janë permisuar. Edhe pse shkalla e papunësisë është e ulët, mirepo nivelin më të lartë papunësisë e shënon në vitin 2015 me 26.1%. Kjo përqindje shënoj rritje në krahasim nga viti 2007 që ishte 36.2% në 42.1% në vitin 2015. Edhe pse ka pasur zhvillime dhe progress pozitiv në aspektin e punësimit, mirepo prap se prap mbetet një sfidë kryesore. Këto ndryshime janë të dukshme nga 55.7% në vitin 2007 në 57% në vitin 2015 përse duke qenë në nivelin më të ulët nga mesatarja e BE -28 me 72.4%. Në vitin 2017 qeveria prezantoi ALMP që trajtoi temën mbi papunësinë dhe pasivitetin e lartë që paraqet me këto objektiva kryesore (Petreski & Tumanoska, 2017):

- Përfshirjen e grupeve sociale të cilët cenohen të drejtat e tyre në tregun e punës
- Uljen e papunësisë
- Rritjen e punësueshmërisë për personat që janë të papunë që një kohë të gjatë
- Nxitjen e konkurrencës ekonomike

Politikat aktive të tregut të punës përfshijnë katër kategori me kryesore:

- Krijim i mundësisë pune të menjehershme
- Stimulime për punësim
- Praktikë
- Punë në komunitet (bashkësi)

Politikat aktive të tregut të punës suksesin e vet do ta vlerësoj nëpërmjet këtij hulumtimi që ka si qëllim kryesor të ndikoj në shkallën e papunësisë në vend.

Gjashtë vendet e Ballkanit kanë ngjajshmëri të njëjtë sa i përket kushteve dhe zhvillimeve në tregun e punës, këto vende janë dukshëm më keq krahasuar me vende të tjera në Europë

. Një tregues tjetër është edhe niveli shumë i ulët i punësimit, ku mesatarja e të punësuarve në vitin 2012 është 46 përqind më e ulët, krahasuar me vendet e zonës euro që janë me 64 përqind dhe 63 përqind janë shtetë e reja që janë anëtarë të Unionit Evropian.

Performanca e dobët e tregut të punës në vendet e Ballkanit është një shqetësim kryesor shoqëror - zvogelon rritjen ekonomike afatmesme dhe afatgjatë dhe paraqet sfida të mëdha për hartimin e politikave. Shkalla e ulët e punësimit nënkupton heqjen dorë nga prodhimi ndërsa të papunët rrezikojnë të humbasin aftësitë e tyre dhe kështu e bëjnë më të vështirë për veten e tyre që të gjejnë punë në të ardhmen. Ky cikël, nga ana tjetër, mund të rrisë normën natyrore të papunësisë.

Shkalla shumë e ulët e punësimit të të rinjve mund të pengojë procesin e përvetësimit të kapitalit njerëzor dhe të rrisë varësinë nga sistemet mbështetëse, duke zvogëluar potencialin e rritjes afatgjatë të shteteve. Më në fund, nivelet e larta të papunësisë krijojnë një barrë për financat publike në formën e përfitimeve më të larta sociale për të papunët dhe mund të zvogëlojnë kohezionin (bashkëveprimin) shoqëror.

Faktorë të ndryshëm mund të shpjegojnë rezultatet e tregut të punës.⁶ Për vendet e Ballkanit, këta faktorë janë të organizuar në tre grupe (Kovtun, Meyer Cirkel, Murgasova, Smith, & Tambunlertchai, 2014):

- 1) Faktorët institucionalë të tregut të punës" me më shumë standarde , të cilat ndikojnë në lehtësinë me të cilën të papunët mund të përputhen me vendet e lira të punës. , dhe gjithashtu me të cilat firmat mund të rregullojnë punësimin;
- 2) Faktorët e kostos, të cilat tentojnë të rrisin pagat përkundër furnizimit të tepërt në tregun e punës, dhe që janë, në një farë mase, një reflektim i ngurtësive të përmbledhura nën faktorin e parë; dhe
- 3) Faktorët strukturorë të cilët janë më unikë, duke kapur proceset e tranzicionit të vendeve të Ballkanit dhe Integrimin Evropian, i cili duket se korrespondon me natyrën e vazhdueshme të problemeve të tyre në tregun e punës

Në periudhën midis 2012 dhe 2016, numri i të punësuarve në Republikën e Maqedonisë është rritur me 73,000 d.m.th. 11.2%. Shkalla mesatare e rritjes vjetore të numrit të të punësuarve ishte 2.8%. Numri më i madh i vendeve të reja të punës u vërejt në prodhim; ndërtimtari; tregti;

administratën publike dhe të mbrojtjes, si dhe në sigurimin e detyrueshëm shoqëror. Në vitin 2016, shkalla e punësimit në mesin e popullatës 15-64 vjeç ishte 49.1%. Megjithatë, ai ende mbetet në një nivel të ulët dhe tregon një përdorim të pamjaftueshëm të forcës punëtore si potencial zhvillimi. Hendeku gjinor në punësim është i lartë. Shkalla e punësimit të burrave me 58.6% në vitin 2016 është më e lartë se niveli i punësimit tek gratë që ishte 39.2% me dallim 19.4% .

Shkalla e punësimit tek të rinjtë është e ulët, që do të thotë, vetëm 16.2% e të rinjve të moshës 15-25 vjeç janë të punësuar. Një nga arsytet për këtë është niveli i ulët i aktivitetit të të rinjve me 31.3%, gjë që është kryesisht është shkaktuar nga pjesëmarrja e të rinjëve në sistemin arsimor. Pjesa e të rinjve (të moshës 15-29 vjeç) që nuk janë në punësim, arsim apo trajnim (NEET) është 31.3%, tek femrat e reja krahas djemve të rinj. Pra femrat e reja kanë më shumë mundësi që të mos jenë të përfshira në punë, arsim apo trajnim.

Pjesa e të punësuarve joformalë në numrin e përgjithshëm të të punësuarve është 18.5%, duke rënë me 4 % krahasuar me vitin 2012. Afërsisht gjysma e të punësuarve joformalë janë në sektorin e bujqësisë, dhe sipas statusit të tyre ekonomik, rreth gjysma e tyre janë punëtorë të papaguar të familjes. Për sa i përket pjesës së të punësuarve joformalë në numrin e përgjithshëm të të punësuarve sipas gjinisë, shkalla tek burrat është 20%, ndërsa shkalla tek gratë është 15%. Megjithë rënien e vazhdueshme të shkallës së papunësisë, Republika e Maqedonisë është ende përballë një niveli të lartë të papunësisë. Shkalla e papunësisë në vitin 2016 ishte 24% (një rënie nga 31.2% në 2012), dhe nuk ka dallime të mëdha gjinore.

Pavarësisht nga prirja pozitive, ekziston një shkallë e lartë e papunësisë tek të rinjtë, që shpresohet të bjerë me rritjen e nivelit të tyre arsimor. Ndër të rinjtë, shkalla e ulët e vendeve të punës të krijuara në tregun e punës si dhe shkalla e lartë e papunësisë rezultojnë në shkallë të lartë të papunësisë afatgjate (Government of Republic of North Macedonia, 2017).

Ne vitet e fundit shkalla e punesimit eshte relativisht e ulet (krahasuar me mesataren e BE-se te viti 2015 prej 70% vetem 52% e tyre jane te moshes prej 20-64 vjec) kurse per femrat kjo perqindje eshte edhe me e ulet (prej 42%) pra 20% te pikve me pak se tek burrat. Niveli i papunesis ngelet i larte mirepo kemi nje permisim te norms se papunsis ne vitin 2014 prej 28% dhe ne vitin 2015 per 26.1%. Kushtet e punesimit per moshen 15-24 ishte e tensionuar dhe e ndryshueshme ku ne vitin 2014 ishte me nje ulje prej 51.1% ndersa per vitin 2015 ishte prej 47.3%.

Ne vitin 2015 me shume se 80% e punekerkesve ishin te papune qe nje kohe relativisht te gjate. Ne pergjithesi tregu i punes ne nje vend karakterizohet nga nje nivel i ulet i aktiviteteve dhe nje rritje e punesimeve joformale, diskriminime gjinore, dhe nje nivel i larte i papunesimeve afatgjate. Shkaqet kryesore e kesaj gjendje te rende jane mangesit ne tregun e punes te cilat jane si pasoj e mungeses se aftesive dhe kualifikimeve te domesdoshme ne edukim dhe trajnim (European Training Foundation, 2020).

Nje ne kater prej te rinjeve nuk jane ne pune dhe nuk posedojn arsim dhe trajnim. Megjithate eshte nje rritje terciere e te rriturve ne arsim, dhe nje e pesta e fuqis punetore ka arsim fillor e kjo qe paraqet shkallen me te lart te edukimit. Mirepo pjesmarrja e edukimit pergjat gjith jetes mbetet ne nje nivel te kufizuar (prej 2.6 % ne vitin 2015).

Fuqia puntore shoqerohet me nivele te uleta te aftsive per kualifikim. Sidoqofte me shpejtesi po arrihen objektivat e EU2020 per arritje terciere (gati 29% e te rriturve te moshes 30-34 ne vitin 2015 kishin arsim terciar, nje rritje prej dy faktoreve ne vit qe prej 2010):

- 1) Eshte i dallueshem shkalla e arritjeve midis brezave: ne vitin 2015 43% e moshes prej 55-64 vjec kishin arsim te detyrueshem si nivel me te larte te edukimit, ndersa vetem 21% e te rinjeve (te moshave 25-34) qe kishin nivel me te larte te arsimimit te detyrueshem.
- 2) Nje pasoj e mundshme e ketyre zhvillimeve mund te shpjegoje disa modele ne perdorimin e fuqise puntore. Pershkak kerkeses se dobet per punesim, shume

maturant te arsimit te larte punsohen ne vendet qe nuk kerkojn kualifikim, duke e mbajtur nivelin e papunesis te ulet duke lene boshellek per 10 pp krahasuar me puntoret me aftesi te ulet (krahasuar me puntoret qe kane nivel te lart te arsimimit)

Ne vitin 2014 perqindja e studenteve me arsim te larte te regjistruara ne programet profesionale ishte 60%. Ne vend ka relativisht nje numer te larte per pjesmarrje te rinjeve prej 15-24 per arsim/trajnim, ku nga numri i pergjithshem pothuajse dy- tre te rinj marin pjese (mesatarja ne vitin 2015 ne BE ishte 70%). Kjo gjithashtu reflekton nje shkalle te ulet te largimeve te hershme (ne vitin 2015 vetem 11%), nga 15.5% ne 2010, AFP (vet) mund te jete nje tregues i suksesshem per ta tejkaluar mundesin e largimeve te hershme nga shkolla. Statistikat kryesore te tranzicionit nga shkollimi ne arsim (p.sh te rinjet te moshes 15-24 te cilet nuk jane as ne shkoll as ne pune as ne trajnime – NEET) nje e katerta e kesaj grupmoshe mbeten ne nivel relativisht te lart te qendrueshmeris krahasuar me vitin 2010. Kur vjen fjala per pjesmarrjen e te rinjeve ne trajnime, shifrat mbeten te uleta pa ndonje ndryshim ne vitet e fundit (European Training Foundation, 2016).

Mjedisi ne te cilin veprojn programet active eshte shume i rendesishem per efektivitetin e tyre te pergjithshem. Ne pergjithesi shume studime tregojn qe PATP jane me pak efektiv (nese ne te gjitha) ne nje suate qe shoqerohet me kerkes te ulet per punesime (Betcherman et al., 2004). Nga ana tjeter, disa nga programet active (te atilla sic jane subvencionimet per punesim dhe punesimet ne sektorin public) mund te kontribojn ne rritjen me te madhe te kerkeses per puntore, duke rritur drejtperdrejt edhe nivelin e punesimit. Keshtu qe tregu i punes ne Maqedonin e Veriut karakterizohet me papunesi relativisht te larte e cila qe nje dekada ka tentativa per renie por e shoqeruar me nje ritem te ngadalte (Mojsoska-Blazevski & Petreski, 2015).

Perkunder faktit qe shtetet ne vitin 1995 kane perfituar mireqenie te mire ne tregun e punes, mirepo tregu i punes perseri perballet me disa veshtiresi. Te dhenat statistikore nga Anketat Forces Puntore (LFS) tregojn se gjendja ne tregun e punes gradualisht eshte permisuar ne periudhen 2000-2011. Kjo periudh mund te dokumentohet si nje arritje ne punesime, me

shume pjesmarrje ne tregun e punes dhe ulje te papunesis. Edhe pse, treguesit baze ne tregun e punes ne vendin tone eshte larg nivelit mesatar te vendeve te BE-se (Radvansky, Stefanik, Weyerstrass, & Domonkos, 2013).

Republika e Maqedonise se Veriut po perballlet me nje perqindje te larte te papunesis, jobrazia dhe perjashtimet sociale ne shoqerin Maqedonase jane te larta. Gjithashtu numri i te papunesuarve te rinjeve ne vend eshte i larte, qe do te thote rrezik me i larte per pjesmarrja sociale. Pjesmarrja e te rinjeve ne tregun e punes eshte ne nivel te ulet. Ne vitin 2014 niveli aktiv per punesim isht 30.6%, punesimi 15.2%, dhe papunesia 50.4%.

Periudha e gjate e papunesis ndikon ne prespektivat e te rinjeve per te siguruar nje vend pune me mundesi perfitimi te karrieres apo edhe per nje page me te mire. Sipas mendimit tone ne te njejten suate ndodhen edhe te rinjet e papune te cilet perballen me nje rrezik te larte te marginalizimit, vecanerisht ato qe vijne nga familjet me status te ulet socio-ekonomik dhe nga zonat rurale te pazhvilluara.

Te rinjte e papunesuar ne tregun e punes jane ne nje pozite te pafavorshme ne krahasim me kategorit e tjera te te papunesuarve. Arsyet me te rendesishme per papunesin e te rinjeve jane:

- Struktura e dobet per kualifikim (numri i larte i te rinjeve si te pakualifikuar ose gjysem te kualifikuar);
- Mosperputhja midis nevojave te tregut te punes dhe sistemit arsimor;
- Kerkesa strikte nga ana e te punesuarve per puntor me pervoj pune
- Rritja e ashtuquajtures ekonomike e zeze, ku njerezit defakto jane te punesuar, mirepo ne entin per punesim paraqiten sit e papune qe te perfitojn nga sigurimi social shendetesor.

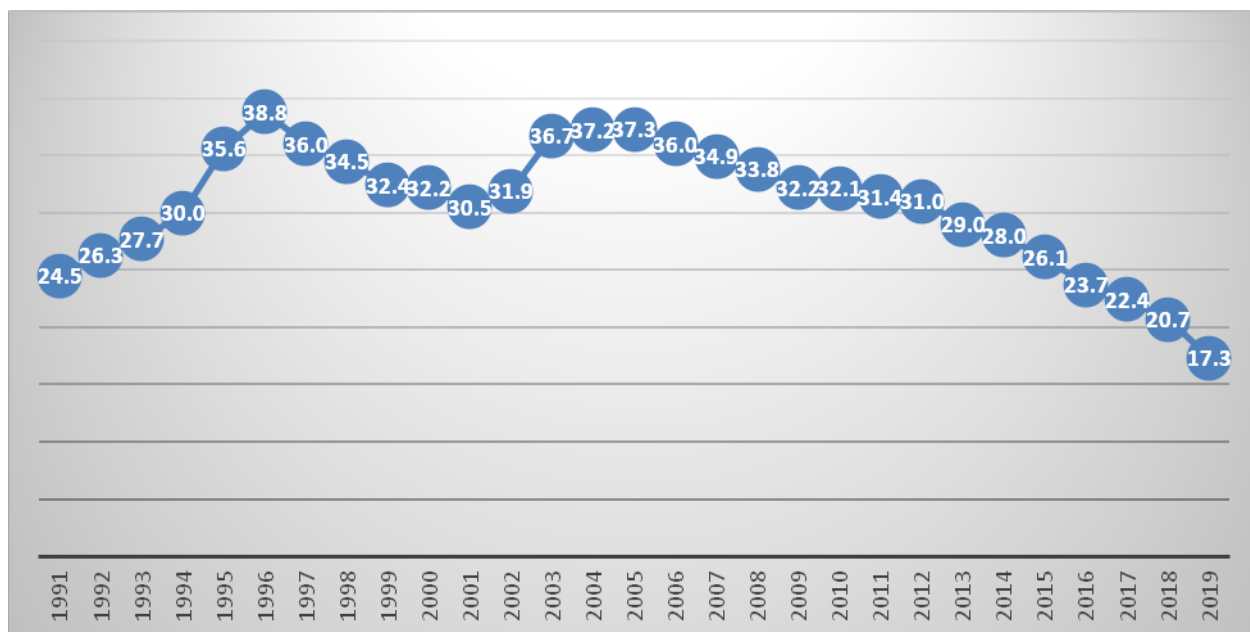
Papunesia tek te rinjet ka pasoja te medha ne personalitetin dhe te ardhmen e tyre, por edhe ne komunitetin ne te cilin ata jetojn. Te rinjet e papune e kane te veshtir te panvarsohen ne shoqeri dhe keshtu ata perfundojn ne izolimin social dhe politik.

Sipas hulumtimit pasojat negative qe vijin si shkak i papunesis tek te rinjet kalon neper disa nivele:

Cdo dite e kaluar ne periudhen e papunsis zvoglohen mundesit per punesim te ardhshem, dhe rritet rezikshmeria per varferim. Per me teper papunesia zvogelon shanset per te ardhmen per pune me fiitim te mire.

Njerezit e papune gjithashtu humbasin mundesin per ti krijuar kontaktet e nevojshme per sukses ne tregun e punes dhe kjo munges e ndertimit te kapitalit social eshte njera nder shkaqet per plasime te keqija ne te ardhmen ne tregun e punes. Papunesia rrit fenomenet antisociale dhe deviante, dhe gjithashtu rrite edhe pabarazin ndermjet grupeve te ndryshme shoqerore. Analizat tregojn se te rinjet qe I perkasin grupeve te margjinalizuara qe jane te papune ose vijn ose jetojne ne vende te lene pas dore/ ose te braktisura (Национален извештај за младинската невработеност во Република Македонија, 2015).

Figura 1- Norma e papunësisë në RMV

Burimi: Banka popullore e RMV & Banka Botërore, Enti i Statistikave të RMV

Republika e Maqedonisë pasi fitoi panvarsin me referendumin qe u mbajt nga RSFJ ne vitin 1991 doli si republika me e varfer ne Europ me nje numer te normes papunsis prej 24.5. Ekonomia e vitit 1991 isht si pasoj i nje numri faktoresh nder to jane: shperberja e tregut, luftrat

me vendet ish-Jugosllave, bllokad tregtare ne kufirin me Greqin, sanksione ekonomike kunder vendeve FR Jugosllave, etj. Keto faktor parandaluan per nje rritje ekonomike duke shoqeruar ate me nje norme papunsie me te lart ne Europë. Numri i papunesis vazhdon te rritet edhe ne vitet 1993-1994 prej 27.7 ne 30.0 e ndikuar nga kirizat ekonomike-politike te shteteve fqinje (Serbis dhe Malit te Zi) me c rast u bllokuan edhe transportet dhe eskportet ne vend. Goditja e radhes kundrejt shtetit tone vjen menjeher ne vitin 1994 ku mosmarveshjet me Greqin pershkak emrit penalizojn perseri importet dhe eksportet mbi produktet ne tregun Maqedonas duke bllokuar kalimin e tyre neper territorin e Greqis. Pra ne kete periudh ekonomia perjetoi nje trysni te madhe nga njera ane nga sanksionet ne veri kurse nga ana tjetere nje embargo ne jug me nje ulje te bruto prodhimit vendor prej me shume se 80%¹ duke pesuar renie deficitit tregtar ne vend.

Numri i papunesis fillon te rritet edhe gjate periudhes se privatizimit te viti 1995 me nje norme prej 35.6 Edhe pse mendohet qe me rritjen e privatizimit ne proporcion te drejt do te rritet edhe numri i investimeve dhe kjo do te zvogelonte papunesin mirepo tek ne ndodhi e kunderta. Ne kete periudh numri i papunesis u rrit ndjeshem.

Ne vitin 1996 si pasoj e renies se Bruto Prodhimit vendor kemi nje rritje te normes papunsis prej 38.8 duke paraqitur niveli me te larte te papunsis qysh nga panvarsia e RM-se. Edhe pse ne fillim te muajit prill te vitit 1996 parlamenti i RM-se miratoi nje ligj per privatizimin e nderrmarjeve buqesore te cilat po te njejta nuk arriten te kalonin fazen e pare te privatizimit². Niveli i lart i papunesis ne kete vite ishte si pasoj edhe i uljes se prodhimit dhe konsumit ne vend.

Norma e papunësisë fillon te kete nje renie ne vitin 1997 prej 2.8 e cila arrin ne 36 . Kurse ne vitin 1998-2001 kemi renie te normes se papunsis, ku ne vitin 2001 arrin deri me 30.5. Pra prej vitit 2001-2010 kemi nje trend te rritjes ne numrin e papunsis. Deri vitin 2016 kemi nje renie prej 23.7 qe arrin te tejkalon normen e papunsis qe nga vet panvarsia e RM-se. Kjo

---

¹https://mk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%98%D0%B0_%D0%BD%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0

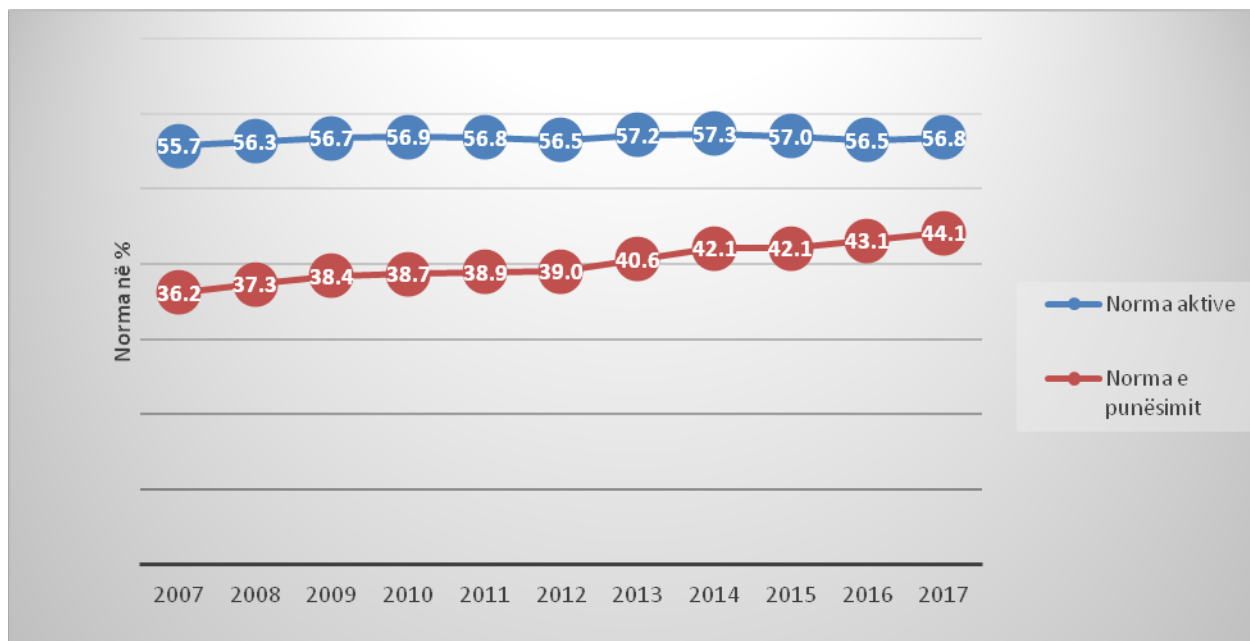
² Агенција на Република Македонија за трансформација на претпри-јатијата со општествен капитал (1996), стр. 9.

tendenc e uljes se papunsis vazhdon deri me vitin 2019 qe arrin 17.3 me crast ne kete faze ekonomia gjendet ne fazen e ekspanzionit ku kemi rrtje te kerkeses dhe ofertes per punësim.

Shkaktar kryesor per uljen e vazhdueshme te numrit te papunsis ne kto vitet e fundit eshte nga politikat qe jane nderrmar nga Qeveria e RM-se. Kjo vjen edhe si pasoj e disa ndryshimeve sic jane terheqja e investimeve te huaja dhe krijimin e vendeve te punes, heqja nga lista papunet qe jane perfitues te subvencioneve, poashtu edhe nje faktor i rendesishem eshte emigrimi i te rinjeve jasht vendit.

Perkunder shume goditjeve te forta ekonomike ne papunesi perseri ekonomia Maqedonase ka treguar qe ka forc dhe mundesi per te dal nga kriza dhe per te krijuar kushte qe ti arrij nivelete me te larta dhe me te qendrueshme te rritjes ekonomike.

Figura 2 - Norma aktive dhe norma e punësimimit në RMV

Burimi: Anketat e fuqisë punëtore për vitet 2007-2017

Nga tabela eshte e dukshme tendenca e rritjes se vazhdueshme te normes se punesimit ku ne vitin 2007 kjo norme eshte prej 36.2% e cila rritet deri ne 44.1% e cila paraqet shkallen me te larte te punesimit. Kurse nga viti 2011 vlen te potencohet inicativa e Qeveris qe

ndermori disa hapa sic jane: trajnimet te personave te papune per inkurajim per vetpunsim qe rriti normen e punesimit prej 38.9%, ne ate menyre duke i pergaditur se si te perballohen me sfidat e tregut sipermarresit e rinj, gjithashtu edhe ne pergaditjen e planeve biznesore, regjistrim te bizneseve pa pages, si dhe ne mbeshtetjen financiare. Periudha e viteve 2011-2017 i kemi edhe subvencionet e punesimit te jetimorve, si dhe prinderit qe jane te divorcuar dhe te moshuarve 55-62vjet ne shume prej 15.000den ne menyre qe te gjithe keto grupe ndermarjet ti mbajn ne pune prej 12 mujave dhe kjo solli ne rritjen e normes se punesimit. Kurse vitin 2012-2013 kemi nje diferenc ne rritje prej 1.6 % te normes se punesimit. Nga tabela verejm se ne vitin 2014-2015 perqindja eshte e njejte prej 42.1%. Nga ana tjeter shohim qe norma aktive per punesim eshte ne nje trajektore konstante ku aty ketu kemi ca levizje te vogla jo shume te dallueshme krahasuar me normen e punesimit. Norma aktive me e theksuar ka qene ne vitin 2014 me perqindje prej 57.3%, ku ne vitin ne vazhdim kjo norm bie per 0.3% kryesisht ne 57.0% dhe kjo renie vazhdon deri ne vitin 2017 me 56.8, por perseri paraqet nje vler me te larte krahasuar me ate te vitit 2007 qe kishte nje nivel me te ulet nga te gjithe parametrat e vlersuar per periudhat ne tabel ku kjo perqindje eshte prej 36.2%. Kurse per periudhen e vitit 2009-2011 perqindja e normes aktive per punesim levizen me nje ndryshim prej 0.2% -0.3%.

Tabela 1 - Norma e punësimit, papunësisë dhe aktive, sipas gjinisë

	Viti	Gjinia	
		Mashkull	Femër
NORMA E PAPUNËSISË	2010	31.9	32.2
	2011	31.8	30.8
	2012	31.5	30.3
	2013	29.0	29.0
	2014	27.6	28.6
	2015	26.7	25.1
	2016	24.4	22.7
	2017	22.7	21.8
NORMA E PUNËSIMIT	2010	47.5	29.8
	2011	47.0	30.9
	2012	47.1	30.8

	NORMA AKTIVE	2013	48.7	32.5
		2014	50.1	32.4
		2015	50.5	33.7
		2016	52.3	33.8
		2017	53.6	34.6
		2010	69.8	44.0
		2011	68.8	44.7
		2012	68.7	44.3
NORMA AKTIVE	NORMA AKTIVE	2013	68.5	45.8
		2014	69.3	45.3
		2015	68.9	44.9
		2016	69.2	43.8
		2017	69.3	44.3

Burimi: Anketat e fuqisë punëtore për vitet 2007-2017 (Enti shtetëror i statistikave).

Mashkullore paraqitet me 31.9 kurse per gjinin femore eshte me e larte prej 32.2 me nje dallim prej 0.3 per gjinin femrore kjo norme eshte me larte, ne vitin e ardhshem dmth ate te vitit 2011 norma e papunsis per gjinin femrore bie ne 30.8 krahasuar ate me gjinin mashkullore qe eshte prej 31.8, me nje avantazh prej 1 per gjinin femerore, perqindja e kesaj norme cdo vit bie nga pak kurse ne vitin 2013 per dy gjinit mbetet e njejt prej 29, me pas ne vitin 2014 kjo norme paraqitet me nje perqindje ca me te larte per gjinin femerore prej 28.6 kurse per gjinin e mashkullore prej 27.6 kurse ne vitin 2015 kjo perqinje ndryshon per gjinin femorore duke pasur nje renie pozitive prej 25.1 krahasuar me ate te gjinin mashkullore prej 26.7, kurse ne dy vitet e tjera dmth te vitit 2016-2017 norma e papunsis perseri paraqitet me e ulet tek gjinia femrore ku prej 22.7 zbret ne 21.8, kurse tek gjinia mashkullore prej 24.4 ne 22.7.

Edhe indikator i dyte punesimi qe nga viti 2010 paraqitet me nje avantazh shume me te larte per gjinin mashkullore prej 47.5 kurse per gjinin femerore kjo norme dukshem eshte me e ulet prej 29.8, pas ketij viti norma e punesimit per gjinin bie ne 47.0 edhe pse kemi nje rritje ne nomren e punesimit tek femrat per 30.9 mirepo perseri kjo nuk ndihmon ne tejkalimin e kesaj norme krahasuar ate me gjinin e kundert. Ne vitin 2012 norma e punesimit tek meshkujt rritet

ne 47.1% kurse te gjinia femrore arrin ne 30.8, poashtu ne vitin 2013 kemi nje rritje prej 1.6 te normes se punesimit per meshkuj kurse tek femrat prej 1.7 qe ne total arrin ne 32.5 perseri kjo norme eshte jomjaftusheme krahasuar me gjinin mashkullore. Kurse nje rritje me evidentueshme te normes se punesimit per gjinin mashkullore paraqitet edhe ne vitin 2015 me nje norme prej 50.5 dhe vazhdon ky ritem edhe per vitin 2016 me 52.3 dhe arrin deri ne 53.6 ne vitin 2017, kurse normat e punesimit per gjinin femrore lene per tu deshiruar qe ne vitin 2015 arrijn ne 33.7 me pas vijojn ne 2016 me 33.8 dhe ne vitin 2017 me 34.6. Krahasur e indikatorin e pare qe ishte papunesia edhe pse tek femrat shpesh normat ishin me te uleta krahasuar me gjinin mashkullore mirepo perseri keto norma nuk kan ndikuar ne ndryshimin e punesimit per gjinin femrore.

Dhe indikatorin e tret qe i jep esenc gjithë analizes sone ka te bej me normen aktive te punesimit ku per gjinin mashkullore ne vitin 2010 dukeshem eshte me e larte me nje norme prej 69.8 kurse kjo norme eshte me e ulet prej 25.8 diferenc pra prej 44.0, ne vitin 2011 kemi nje rritje prej 1% per tek gjinia mashkullore kurse gjinia femrore arrin normen prej 44.7 me tej vazhdojm ne vitin 2012 ku kemi normen aktive per gjinin mashkullore prej 68.7 kurse per gjinin femrore ne 44.3, kurse per vitin 2013-2014 kemi nje rritje te normes aktive prej 68.5 ne 69.3 kurse per gjinin femrore prej 45.8 ne 45.3 niveli me i larte i mundeshem i normes aktive ku pas ketyre viteve norma e aktive per punesim per gjinin femrore bie 44.9 ne vitin 2015 dhe me pas ne 2016 ne 43.8 dhe ne 2017 kjo norme arrin ne 44.3, kurse kjo norme pas vitit 2015 qe paraqitet me 68.9 dukshem rritet per vitin 2016-2017 prej 69.2 ne 69.3.

Tabela 2 - Papunësia afatgjate në RVM (sipas gjinisë)

Papunësisë afatgjate	Vitet										
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
% e papunësisë afatgjate ³	84.9	84.9	81.9	83.3	82.6	82.1	82.5	83.4	81.6	80.9	77.9
• Meshkuj	84.7	86.0	82.5	83.7	83.6	83.0	82.7	83.6	82.5	82.5	77.5
• Femra	85.1	83.3	80.8	82.7	81.0	80.7	82.2	83.1	80.2	78.2	78.6
Norma e papunësisë afatgjate ⁴	29.7	28.7	26.3	26.7	25.9	25.5	23.9	23.4	21.3	19.2	17.4

³% e papunësisë afatgjate – pjesëmarrja e personave të papunë për periudhe kohore më shumë se 1 vjet në totalin e personave të papunës

• Meshkuj	29.3	28.8	26.2	26.7	26.6	26.1	24.0	23.1	22.1	20.1	17.6
• Femra	30.3	28.5	26.5	26.7	24.9	24.5	23.8	23.8	20.1	17.8	17.2

Burimi: Anketat e fuqisë punëtore për vitet 2007-2017 (Enti shtetëror i statistikave)

Sigurisht që në kuadër të viteve kemi edhe ndryshime në përqindjen dhe normën e papunësisë afatgjatë si për femra ashtu edhe për meshkujt. Nga viti 2007 përqindja e papunësisë në periudhë afatgjatë në përgjithësi ishte 84.9% kurse për gjinin mashkullore fillon me 84.7% kurse kjo përqindje për femrat është më e lartë për 1.6%. Kurse me kalimin e vitetve shohim një zbritje të kësaj përqindjeje ku në vitin 2017 arrijnë në 77.9% papunësia afatgjatë. Gjithashtu verjëm një ulje të kësaj përqindjeje edhe për tek gjinia mashkullore poashtu kemi ulje të njëtrajtshme edhe për gjinin femrore. Në vitin 2017 përqindja e papunësisë në terma afatgjatë bie në 77.5% kurse për tek gjinia femore në 78.6%.

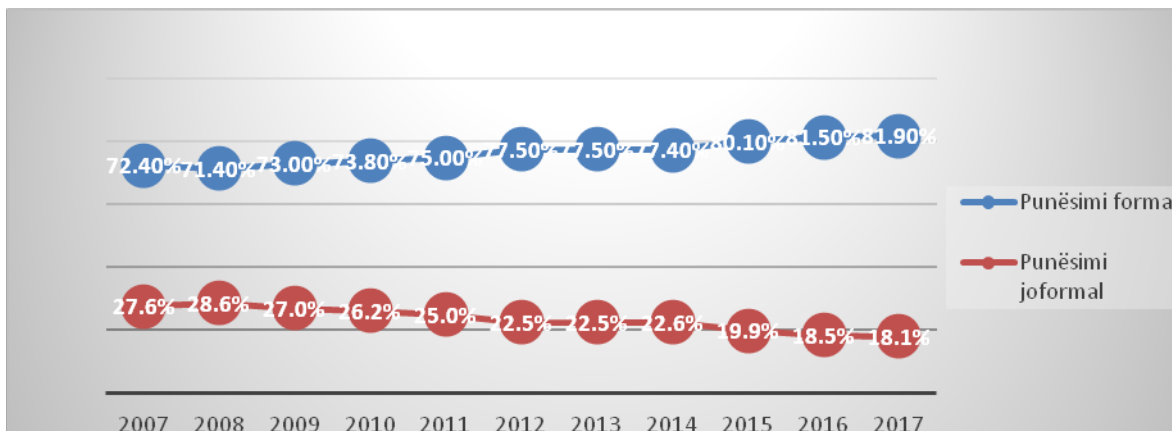
Edhe pse nuk kemi një ndryshim të theksuar mirëpo perseri ndryshimi prej 1.1% tregon që gjinia mashkullore ka një avantazh më të lartë në kuadër të gjinisë femore në tregun e punës. Në vitin 2016 përqindja e papunësisë afatgjatë tek femrat ishte më e ulët në vitin 2016 me 78.2% krahasuar atë me vitin 2017. Në vitin 2009 kjo përqindje bie në 80.8% për gjinin femore kurse për gjinin mashkullore 82.5%, pra një papunësi paksa më e ulur për gjinin femore ku pas këtij viti pason një rritje prej 1.9% pra në vitin 2010 në 82.7%. Gjithashtu edhe për tek gjinia mashkullore një rritje prej 1.2% pra arrijnë në 83.7%. Kurse diferenca pak sa më e theksuar është ajo e vitit 2012 ku për gjinin mashkullore është prej 83% kurse për gjinin femore prej 80.7% me një diferencë prej 3.7% më e ulët tek gjinia femore. Norma e papunësisë afatgjatë që nga viti 2007 e cila paraqitet me 29.7 shkon çdo vit në rënie ku në 2017 arrijnë në 17.4. Pra ky trend rënes shoqërohet njëjtë tek dy gjinit. Në vitin 2007 norma e papunësisë afatgjatë tek meshkujt është 29.3 kurse për gjinin femore kjo normë është më e lartë për 1 shkallë, pra 30.3. Kurse pas këtij viti shohim se kjo normë është më e theksuar tek gjinia femore e cila është prej 28.5 kurse për gjinin mashkullore është prej 28.8. Kurse në vitin 2010 për dy gjinit kjo normë mbetet e njëjtë, ndërsa në vitin 2012 fillon perseri një ulje më e theksuar për gjinin femore prej 24.5 kurse kjo normë është më e lartë për gjinin mashkullore për 26.1. Dhe kjo trajektore vazhdon edhe për vitet në

---

⁴Norma e papunësisë afatgjatë- pjesëmarrja e personave të papunë për periudhë më të gjatë se 1 vjet në normën e përgjithshme të fuqisë punëtore

vazhdim ku ne vitin 2013 kemi nje ndryshim prej 0.2 per gjinin femore, ne vitin 2014 prej 0.7 ne vitin 2015 vazhdon ndryshimi prej 1.1, vitin 2016 prej 2.3 nje norm me te ulet te papunsis per gjinin femrore.

Figura 3 - Punësimi formal kundrejt punësimit joformal

Burimi: Anketat e fuqisë punëtore për vitet 2007-2017 (Enti shtetëror i statistikave)

Raporti midis punesimit formal karshi atij joformal eshte ne nje raport te zhdrejt, ku ne vitin 2007 punesimi formal eshte prej 72.4% ne vitin 2007 kurse kjo perqindje ne vitin 2008 eshte ne renie prej 1% pra 71.4% ku ne vitin 2009 rritet per 73.00% dhe ky trend rrites shoqerohet edhe ne vitite ne vazhdim me nje diferenc ne rritje prej 1.2 ne vitin 2010 prej 73.8% rrtja vazhdon ne 75% ne vitin 2011 kurse per vitin 2012-2013 verejm se kjo perqindje mbetet e njejte per punsimet formale prej 77.5% kurse ne vitin 2012 bie ne 77.4% kurse pas ketij viti pra ate te vitit 2015 kremi nje rritje ne 80.10% dhe vazhdon rritja deri ne vitin 2017 ne 81.9% praj ketu arrin edhe kulminacionin punesimi formal ne suazat e hendekut brenda 10 viteve e cila paraqitet me nje perqindje te punesimeve formale prej 81.9%. Nga ana tjetere punesimet joformale ne vitin 2007 paraqiten me 27.6% ku pas ketij vitit kjo perqindje rritet ne 28.6% dhe me pas shoqerohet ne nje renie prej 1.6% perseri edhe ne vitin 2010 shoqerohet me nje renie prej 1.2% nga viti paraprak e cila ne vitin 2011 arrin ne 25.0%, ku ne vitin 2012-2013 kjo perqindje eshte e pandryshueshme prej 22.5% ku ne vitin 2014 rritet per 0.1% pra e cila arrin

ne 22.6% dhe me pas shoqerohet me nje ulje prej 2.7% pra nje zhvillim pozitiv ne uljen e punesimeve joformale ne vitin 2015 e cila vazhdon ne renie deri ne vitin 2017 prej 18.1%.

KAPITULLI 3 – SFIDAT DHE KARAKTERISTIKAT E PERIUDHES SE KALIMIT TË FEMRAVE TË REJA NË RMV NË TREGUN E PUNËS

1. Shkollimi i mbaruar

Ne vitin 2014 vetem 57.5 perqind e te rinjeve kane perfuduar shkollimin e tyre. Kurse vetem nje pjese e te rinjeve e perfaqesuar me 1.5 perqind nuk kane ndjekur shkollimin ku ka edhe prej tyre (me 2.4 perqind) qe kane braktisur shkollimin ne prag te diplomimit ndersa pjesa tjeter e mbetur prej 38.7 perqind vazhduan studimet e tyre dhe me crast edhe shkollimin e tyre.

Prej 11.1 perqind e shumices se te rinjeve ne IRJ te Maqedonis se Veriut se paku kane kryer shkollimin e mesem ne drejtimin e pergjithshem, kurse ne drejtimin e arsimit profesional (te shkollimit te mesem ose ati pas te mesem) me nje perqindje prej 43.0 dhe me nje total prej 26.7 perqind per nivelin e arsimit universitar (kete me mire e paraqesim ne tabelen 3.2). Por mos te harrojm edhe arsimin fillor qe perfaqeson nje nivel prej 3.2 perqind. Nese marim te krahasojm vitin 2012 shohim nje peshmarrje me te larte te arsimit te larte (pra 10.2 perqind duke e krahasuar me arsimin e pergjithshem nedrejtimin te pergjithshem I cili eshte me 11.1 perqind dhe 21.2 perqind krahasuar me 26.7 per arsimin e larte). Kjo perqindje eshte me e larte per te rinjet e moshave prej 25 deri 29 vjece krahasuar me ate te vitit 2014.

Tabela 3 - Niveli I shkollimit I te rinjeve ne vitet 2012 dhe 2014

Shkollimi me I larte I kryer	2012			2014		
	Gjithsej	Meshkuj	Femra	Gjithsej	Meshkuj	Femra

Para fillore		3.5	3.5	3.6	3.2	1.2	5.4
Fillore		22.2	19.1	25.7	16.0	12.5	20.0
E mesme		10.2	10.3	10.1	11.1	12.4	9.7
Profesionale⁵		42.9	51.5	33.2	43.0	54.9	29.5
E lartë		21.2	15.6	27.4	26.7	19.0	35.4
Gjithsej		100.0	100.	100.0	100.0	100.0	100.0

Burimi: Anketat e fuqisë punëtore për vitet 2007-2017 (Enti shtetëror i statistikave)

Dallimet gjinore dukshëm janë të theksuara në rrugën e përzgjedhjes së arsimit. Të rinjtë meshkuj janë më të fokusuar në drejtimet profesionale krahasuar nga gjinia femrore ku ndjekin rrugën e shkollimit të lartë (universitar). Është dy herë më e lartë niveli për arsimin profesional për të rinjtë meshkuj në krahasim me të rejtat femra (kryesisht 54.9 për gjinin mashkullore dhe 29.5 për gjinin femerore), vlen logjistika e kundër për shkollimin universitar (pra me një përqindje prej 35.4 të rejtat femra posedojnë një diplomë bachelor kurse vetëm 19.0 përqind nga gjinia mashkullore posedojnë diploma për shkollimin e lartë arsimor). Gjithashtu ka gjasa që të rejtat femra në krahasim me të rinjtë meshkuj të kenë kryer arsimin në nivelin më të ulët (fillor ose parafillor). Një të katërtën e femrave të reja e kryejnë arsimin e mesëm me një përqindje prej 25.4 krahasuar me gjinin mashkullore të cilët kanë përqindjen më të ulët prej 13.7.

Kurse nga të rinjtë vetëm 2.4 përqind kanë ndërprerë shkollimin e tyre (shkakët janë të panjohura për largimin e tyre të parakohshëm), por njëra nga mundësitë për marrjen e një vendimi të tillë janë dhe vetë kushtet ekonomike që jua kanë vështirësuar ndjekjen dhe vazhdimin e procesit arsimor (duke marrë në konsideratë se një pjesë prej tyre punojnë edhe punë të ndryshme që në moshë të hershme për të mbajtur familjet e tyre etj.) Vetëm një e treta e këtyre të rinjve pra 38.2 përqind e përmendin arsyen ekonomike si pengesë kryesore për ndalimin e arsimit të tyre. (Tabela 3.4). E potencuam edhe më lartë se se si arsye mund të jete edhe fillimi në punë të parakohshme (me përqindje prej 14.8 dhe 14.5) gjithashtu ka edhe prej atyre që përshkak se nuk kaluan testimet braktisen mesimë (përfaqësuar me 11.8 përqind). Por në përgjithësi këto arsye janë të ndryshme si për gjinin femrore ashtu edhe atë mashkullore se përse braktisen shkollimin. Mirepo si arsye kryesore për të rejtat femra është arsyeja ekonomike

⁵ Kemi të përfshirë shkollimin e mesëm dhe fillorë;

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë - Maqedoni, viti 2012 dhe viti 2014

qe detyruan te lene shkollimin (edhe ate prej 52.7 perqind prej tyre) me pas si arsye kemi edhe martesat e parakohshme (prej 24.7 perqind) si dhe trysnia prinderore per nderprerjen e shkollimit (me nje perqindje prej 10.9). Kurse per te rinjet meshkuj si arsye kryesore paraqitet deshira per te punuar (me 33.4 perqind) si dhe arsyet ekonomike (16.6 perqind). Mbas kesaj mund te konkuludojm se tek te rejat femra si shkak per nderprerjen e shkollimit jane aspektet dhe problemet familjare(qofte pershkak te martesave te tyre te parakohshme, apo pershkak te varferis u behet diskriminim per te ndaluar shkollimin dhe ne vend te tyre te shkojn vellezrit e tyre, apo nga traditat apo bestytnit qe I predikojn ato). Edhe pse ne total keto faktor jane me pak ndikuese tek te rinjet meshkuj.

Ne vitin 2012 si arsye me permendur per braktisje te shkollimit ishte mungesa e interesimit per vazhdim te shkollimit (pra menjeher pas arsyes ekonomike) kurse kjo arsye ne vitin 2014 ishte me pak e rendesishme. Kurse arsyet e nderprerjes se shkollimit ne dy vitet e tjera mbeten te njejta.

Tabela 3.3 Tregon krahasim qe kane arritur te rinjet ne arsimin e larte te influencuar nga shkollimi I prinderve te tyre (pra krahasuar nga arsimi qe posedojn nena dhe babllaret e tyre). Ne pergjithesi gjithsej 47.5 perqind raste nga te rinjet perfunduan shkollimin ne nivel me ate te babllareve, ndersa vetem 39.2 perqind e te rinjeve perfunduan shkollimin e tyre ne nivelin e njejte me nenat e tyre. Vetem 41.2 dhe 54 perqind nga te rinjet kane mbaruar arsimin e larte krahasuar me ate te prinderve te tyre, kjo gje tregon nje perparim per ti ikur perfundimit te tyre ne amviseri. Gjithashtu nga te dhenat mund te zberthejm se kemi nje regression sa I perket arsimimit te fituar kryesisht 11.3 perqind dhe 6.9 perqind nga te rinjet, pra nivelin me te ulet krahasuar nga nena dhe babit te tyre. Ky regression eshte me evident tek te rinjet pa arritje arsimore (per ata qe kan mbaruar vetem arsimin para fillor ose per ato qe kurr nuk kan ndjekur arsimimin), por edhe tek ato te rinjet qe kane arsimin e mesem te pergjithshem.

Dhe nje rast tjetër eshte kur vetem 45.1 perqind dhe 26.1 perqind e te rinjeve kane kryer arsimin e mesem nje nivel me te ulet krahasuar me nenat dhe babllaret e tyre qe kane kryer arsim te larte.

Tabela 4 - Te dhenat nga ate anketuarit per perfundimin e shkollimit krahasuar me prinderit e tyre (ne %)

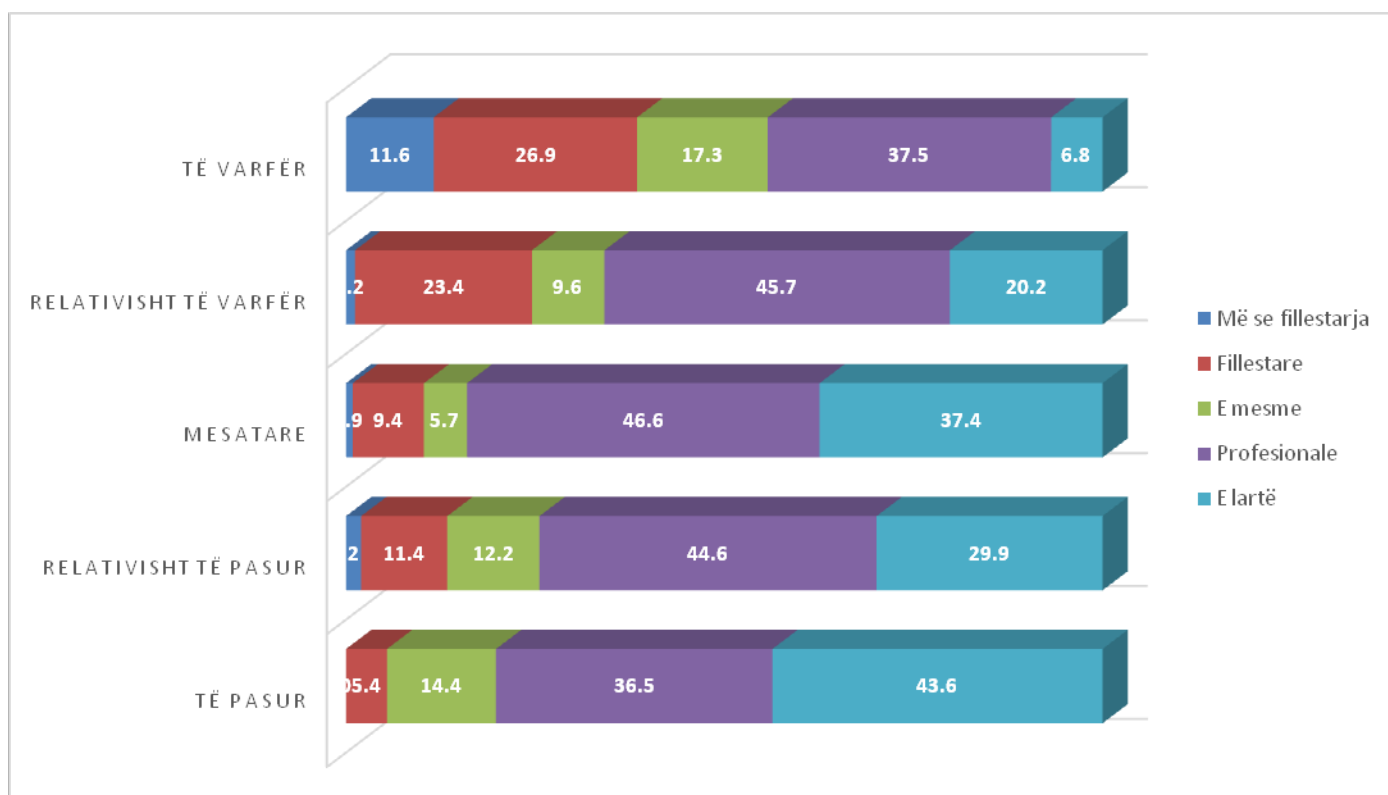
Niveli më lartë I arsimimit nga të rinjtë						
	Në të njëjtin nivel	Prindërit kanë shkollim më të ulët	Prindërit kanë shkollim më të lartë	Në nivel të njëjtë	Prindërit kanë shkollim më të ulët	Prindërit kanë shkollim më të lartë
Pa arsimim ose parafillor	46.2	0.0	53.8	58.2	0.0	41.8
Fillor	75.2	7.6	17.1	78.5	14.8	6.7
E mesme	14.3	40.7	45.1	10.8	63.1	26.1
Profesionale	59.0	36.7	4.3	46.4	49.9	3.7
Universitare ose postdiplomike	57.3	42.7	0.0	57.8	50.3	0.0
Gjithsej	47.5	41.2	11.3	39.2	54.0	6.9

Vërejtje: Shkollimi profesional i përfshin shkollimin e mesëm dhe pas shkollimit të mesëm

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë - Maqedonia, vitit 2014

Tabela 3.5 tregon shpërndarjen e nivelit të arsimit të përfunduar nga të rinjtë duke u bazuar nga rrethanat financiare të familjes ku secili i anketuar ka dhënë perceptimet individuale. Kemi një raport pozitiv të ndërlidhjes midis të rinjëve me të ardhura të ulëta: kryesisht të rinjtë që vijnë nga familjet e varfëra kanë nivele më të ulëta të shkollimit, të cilët edhe me shumë ndihmë progresin e varferis në vend. Të rinjtë që vijnë nga familjet e varfëra vetëm një e treta e tyre (kryesisht 38.5 përqind) përfunduan arsimin fillor dhe parafillor. Kjo situatë kërkon një vëmendje të posaçme nga ana e politikbërësve për të zbatuar dhe sjellur trajnime të ndryshme për të permisuar gjendjen dhe tju mundësohet çdokujt një shkollim fillor dhe të mesëm. Kurse të rinjtë që vijnë nga familjet e pasura se pak kanë mbaruar arsimin fillor: ku 5, 4 përqind kanë kryer vetëm arsimin fillor, 14,4 përqind kanë mbaruar arsimin e mesëm drejtimin e përgjithshëm, 36,5 arsimin e mesëm profesional, kurse 43,6 kanë mbaruar arsimin e lartë. Përfundimisht nga kjo bëjnë familjet shumë të pasura ku ka të ngjarë që të kenë kryer vetëm arsimin fillor ose parashkollor dhe shumë pak kanë ndjekur shkollimin e lartë krahasuar me familjet që kanë pasuri mesatare.

Figura 4 - Ndarja në bazë të ardhurave që posedojn të rinjtë për arritjen në nivelin adekuat të shkollimit

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë - Maqedonia, vitit 2014

Verjtje: Shkollimi I mesem profesional përfshin shkollimin e mesem dhe pas shkollimit të mesëm, dhe këto të dhëna të nivelit të ardhurave janë të bazuara tek anketat e realizuara nga të rinjtë

Shumica e studentëve aktual prej 38.7 përqind që përfaqësojnë vetëm 30.2 përqind të popullsisë kanë deklaruar se më së shumti për studime preferojnë shkencat sociale, dhe shkencat shoqërore (siç është ekonomiku dhe juridiku) (këtu më së miri mund ta shohim në tabelën 3.4).

Kurse nga shkencat natyrore kryesisht ne drejtimin e matematikes dhe shkences kompjuterike jane prej 14.3 perqind te studenteve, kurse ne inxhinjeri, prodhim dhe ndertim gjithsej me 14.1 perqind, kurse me 12.7 perqind jane drejtimet ne shkencat medicionale dhe sociale. Studentet e gjinis femerore me pak preferojn shkencat natyrore ato jane me te orientuara kundrejt shkencave shoqerore, medicionale si dhe per kujdesin shoqerore, kurse preferencat per studentet e gjinis mashkullore ndryshojn ku ato jane me te fokusuar ne drejtimet shkencave natyrore, inxhinjerin. Nje pjese e madhe studenteve nuk kanalizojn idet dhe preferencat e tyre ne baze te asaj qe ka nevoj tregu per punesim po ato me shume fokusohen ne ate se ato cka preferojne me teper, dhe kete ndryshueshmeri me se miri mund ta verejm ne tabelen 4.1 ku paraqitet nje disproporcionalitet te asaj qe ka nevoj tregu dhe te asaj qe studentet me se shumeti orientohen. Sikur keto analiza ti kene parasysh shume student mbase do te ishte plotusuar hendeku dhe me ate do te kishim edhe nivel me te larte te punesimeve, duke mose dekurajuar pritshmerit dhe entuzazmin per nje te ardhme me te ndritur me me shume punesime ne drejtimin e percaktuar nga vete ato.

Tabela 5 - Drejtimet e preferueshme per studim nga te rinjet

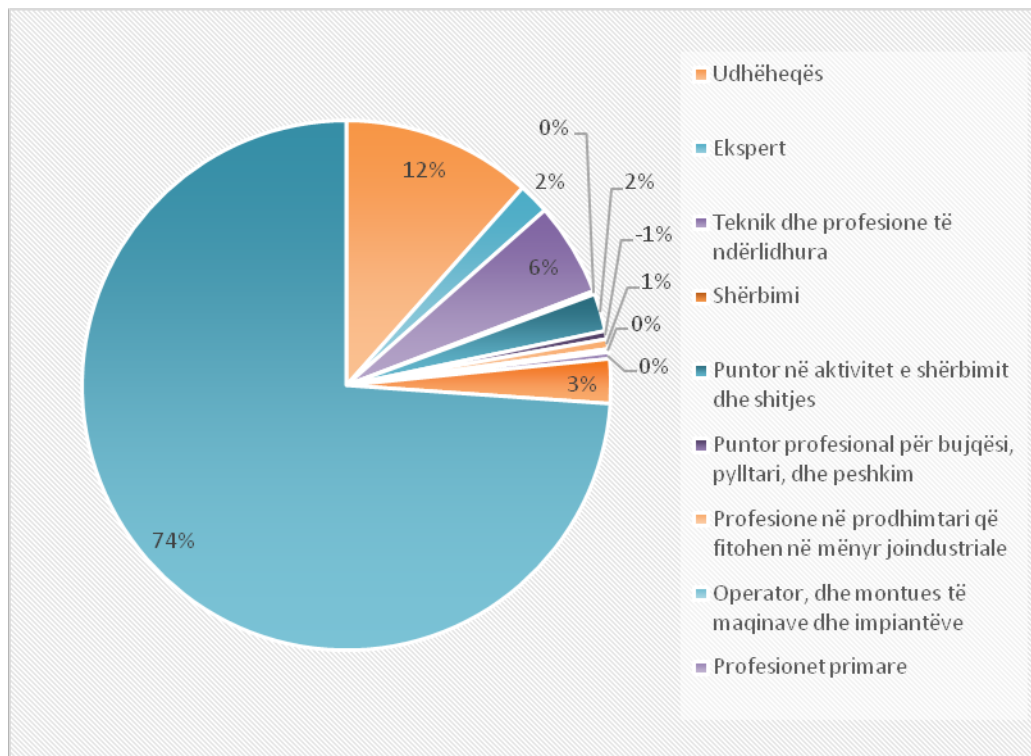
	Gjithsej		Meshkuj		Femra	
	Numri	%	Numri	%	Numri	%
Programet për arsim të përgjithshëm	12,119	6.9	6,330	7.2	5,790	6.5
Arsimimi	11,237	6.4	3,489	4.0	7,749	8.8
Shkencat shoqërore dhe artet	11,499	6.5	4,444	5.1	7,055	8.0
Shkencat sociale, ekonomik dhe juridik	53,179	30.2	23,804	27.2	29,375	33.2
Matematikë dhe shkencat kompjuterike	25,081	14.3	15,874	18.2	9,207	10.4
Inxhinieri, ndërtimtari dhe prodhim	24,750	14.1	17,976	20.6	6,744	7.7
Bujqësi dhe veterinary	4,472	2.5	3,262	3.7	1,210	1.4
Mbrojtje	22,283	12.7	6,686	7.7	15,597	17.6

sociale						
Aktivite tje tjera shërbyese	7,426	4.2	3,430	3.9	3,995	4.5
Të tjera	3,912	2.2	2,123	2.4	1,789	2.0
Gjithsej	175,959	100.0	87,419	100.0	88,541	100.0

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë - Maqedoni, viti 2014

Te rinjet reflektojn optimizem per perzgjedhjet e tyre ku keto preference ne te ardhmen do tju ndihmojn ne punesim. Nga diagrami 3.6 verejm se 73.9 perqind presin qe te punsohen si ekspertë, kurse interesim me te paktë per te punuar ne te ardhmen jane si drejtimet teknike me profesionet e nderlidhura te saj me 11.6 perqind kurse ne sektorin e sherbimit dhe shitjes jane vetem 5.7 perqind. Sektori I sherbimit do tju hap me shume mundesi punesimi ne te ardhmen andaj ky drejtim do te rrit do te terheq interesim tek te rinjeve qe te perfundojn ne keto drejtime.

Figura 5 - Preferencat e studentëve aktual për llojin e punës që duan në të ardhmen (në %)

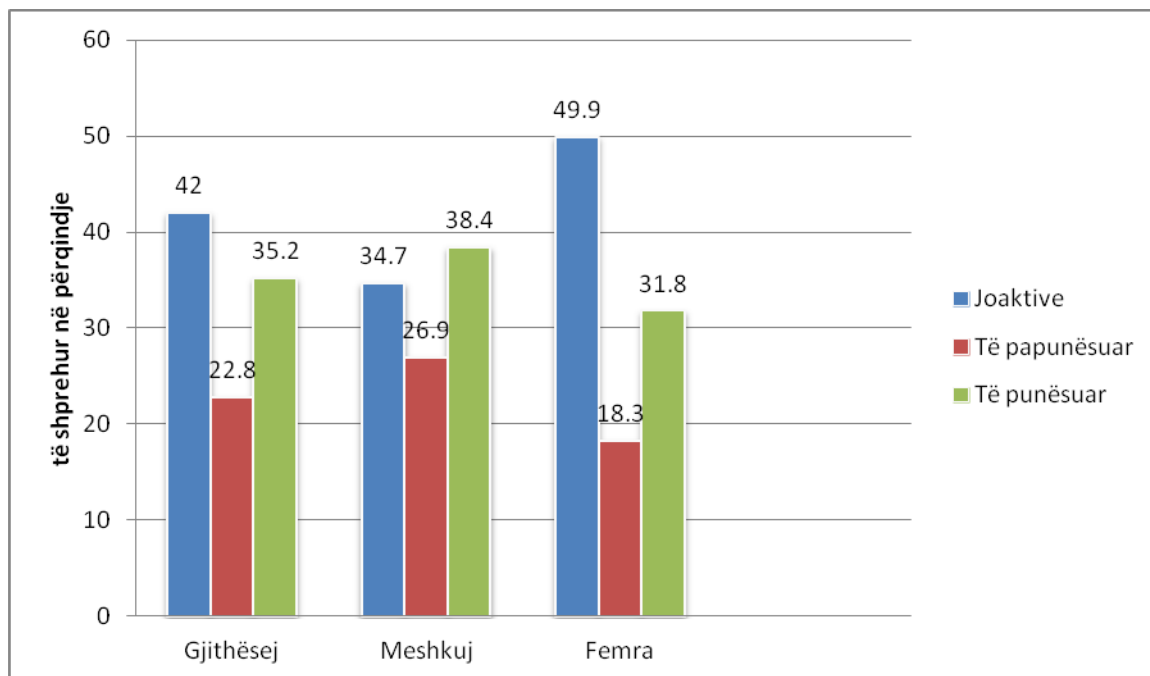

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë - Maqedoni, viti 2014

2. Aktiviteti ekonomik bazik

Figura në vijim me se miri pasqyron shpërndarjen e të rinjve duke marrë parasysh aspektet ekonomike në të (siç janë statusi i tyre aktiv (apo që gjenden jashtë tregut të punës) të punësuar apo të papunësuar). Nga totali i përgjithshëm shohim që përqindja më e madhe paraqitet tek të rinjtë që janë joaktiv nga aktivitetet për punësim edhe atë kryesisht me 42.0% (ku nga kjo 49.9% janë gjinia femrore kurse prej 34.7 të rinjtë meshkuj). Papunësia në total arrin 22.8%, mirëpo kjo përqindje është e ndryshme për dyjat gjinit ku tek të rinjtë meshkuj paraqitet me 26.9 % kurse tek të rejtat femra 18.3% (ku sipas statistikave në tregun e punës janë me aktive grat e martuar se vajzat beqare). Mungesa e punësimeve tek të rejtat femra gjithashtu shoqërohet me një aktivitet më të ulët për të kycur në tregun e punës në mënyrë që të punësohen. Ato më së shumti preferojnë të qëndrojnë jashtë tregut për punësim në vend që të shfrytzojnë ofertat dhe mundësitë e punësimit. Të dyja gjinit kanë role të ndryshme dhe obligime ku femra është më e fokusuar që me shume të kontribuojnë në familje si amvisë dhe ky kontribut e lë atë edhe pa një pagesë pune.

Figura 6 - Krahasim i gjinive në bazë të aktiviteteve të tyre ekonomike

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë - Maqedoni, viti 2014

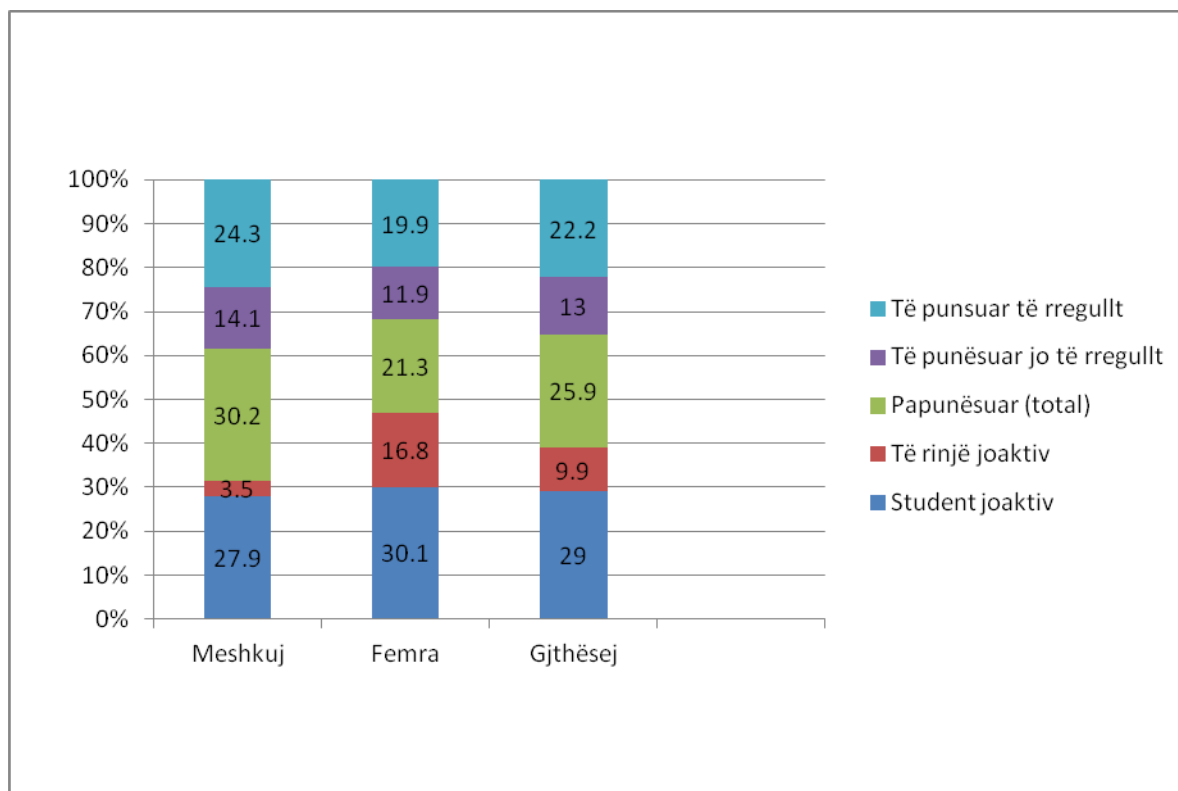
Te dhenat tregojn qe ne vitin 2014 numri I te punsuarve te te rinjeve arrin 35.2 perqind krahasuar me vitin 2012 ku perqindja eshte me vogel pra 27.9 perqind, ky trend rrites shoqerohet edhe ne aspektin e papunesis kurse sa I perket joaktiv te punesimit paraqiten me 42% vitin 2014 kurse ne vitin 2012 me 50.7 perqind.

Te dhenat e marra per aktivitetin ekonomik jane te bazuara ne anketat e realizuara prej rinjeve te moshes 24 deri 29 vjec ne vitin 2014 (se pse nje numer me I madh te rinjeve jane aktiv per pune eshte se shumica prej tyre kane mbaruar arsim te larte). Ndryshimet ne statusin ekonomik te rinjet me se miri e shprehin ne raportin Anketa për kalim nga shkolla në punë te vitit 2012 (ELDER, NOVKOVSKA & KRSTEVA, 2013) duke perdorur Figuren 3.8 e perdorim per te krahasuar normat tradicionale te tregut te punes , duke plotesuar hendekun nepermjet informacioneve nga raportet qe I posedon Anketa për kalim nga shkolla në punë lehtson paraqitjen e nje analize me te qarte se me cilat sfida perballen te rinjet e vendeve ne tranzicion (pra qe jane drejt zhvillimit ekonomik). Figura 3.8 gjithashtu pasqyron nje analiz me te detajuar per te rinjet duke I klasifikuar ato ne dy kategori “te rregullt” dhe “te parregullt” ne baze te kohzgjatjes se kontrates 12 mujorshe, dhe arsyen se nese te rinjet qe jane ne arsim kane statusin joaktiv per punesim.

Gjithashtu ne kete klasifikim verejm nje ndarje me te zgjeruar mbi papunesin ku figura 3.8 paraqet te dhenat te mara nga enti per punesim ne RM, nje pjes e konsiderueshme e te rinjeve jane joaktiv sepse jane ne shkolle (edhe ate prej 29.0 perqind) kurse pjesa tjeter me e vogel (9.9 perqind) jane joaktiv per arsye te tjera (pra nuk jane student ne arsim). Kategoria e dyte te rinjeve (pra ato qe nuk jane student) nuk japin kontribut as ne prodhim por as ne kapitalin njerzor duke neglizhuar mundesin per arsimim ose trajnim. Pra kjo kategori qe nga viti 2012 eshte rritur per 8.3 perqind. Ka edhe te rinje prej 13.0 perqind qe jane te punesuar me orar me te shkurter dhe keto hyjn ne kategorin e punesimeve te pjesshme me kontrat pune 12 mujore, si dhe te rinje me vetpunesim. Kurse ne vitin 2012 kjo kategori e te rinjeve ishin me 13.5 perqind. Ne vitin 2014 vetem 22.2 perqind e te rinjeve ishin me pune te rregullt (me punesime me kohzgjatje te kontratave disa mujore, si dhe me paga te rregullta) kurse pjesa tjeter prej 25.9 perqind jane si te papune (ne aspekt te ngusht te analizes). Kurse ne vitin 2012, 14.4 perqindje te rinje ishin me punesim me orare te plota, dhe vetem 24.5 perqind paraqiten te papune (aspekti me I gjere I analizes). Duke bere krahasime mund te verjem se nje numer me I madh I te rinjeve kane nje punesim te rregullt dhe kjo paraqet nje hap pozitiv per ne te ardhmen.

Figura 7 - Dallimi në mes të rinjëve bazuar në diskrepacën e aktivitetit ekonomik

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë, 2014

Anketa për kalim nga shkolla në punë në analizen e tyre I përfshin edhe të rinjtë të cilët që janë të klasifikuar si të papunë, si dhe ato që meren me studime dhe ato që janë me trajnime (NEET). Në vitin 2014 u përfshin në NEET vetëm një e treta (pra prej 31.9 përqind) e të rinjëve në IRJ MAQEDONI (kemi rezultate të përafërta ku edhe në vitin 2012 niveli NEET ishte 30 përqind). Klasifikimi I ndarjeve në nënkategoritë që bëjnë NEET tregon se shumica e të rinjëve të papunë nuk janë studentë edhe atë prej 62.2 përqind ndërsa vetëm një e treta e kësaj kategorie pra 37.4 përqind janë joaktiv. Deri në përfundim shumë të rinjë do të humbin njohuritë e tyre të akumuluar gjatë studimeve, dhe kjo do të sjellë edhe pasoja në tregun e punës duke i bërë ato më pak të kualifikueshëm. Shkalla NEET është më e lartë për të rejtat femra se sa për meshkuj (për femra 34.4 përqind kurse për meshkuj 29.4 përqind) kemi një ndryshueshmëri në kategoritë sipas NEET. Në kategoritë NEET bëjnë vetëm 80.7 përqind e meshkujve si arsye e papunësisë, kurse nga gjina femrore në kategoritë e papunësisë janë vetëm 46.0 përqind. Femrat që janë në studimin NEET u përkasin nënkategoritë të jostudentve joaktiv (me 54.0 përqind dhe 19.3

perqind). Pra nga totali 75 perqindi jane femra te reja te cilat nuk jane jostudente dhe me alaramante eshte qe as nuk jane ne pune. Indikacionet tregojn se kemi nje shkalle me te larte NEET ne zonat rurale se ato urbane (kryesisht 34.2 dhe 30.1 perqind).

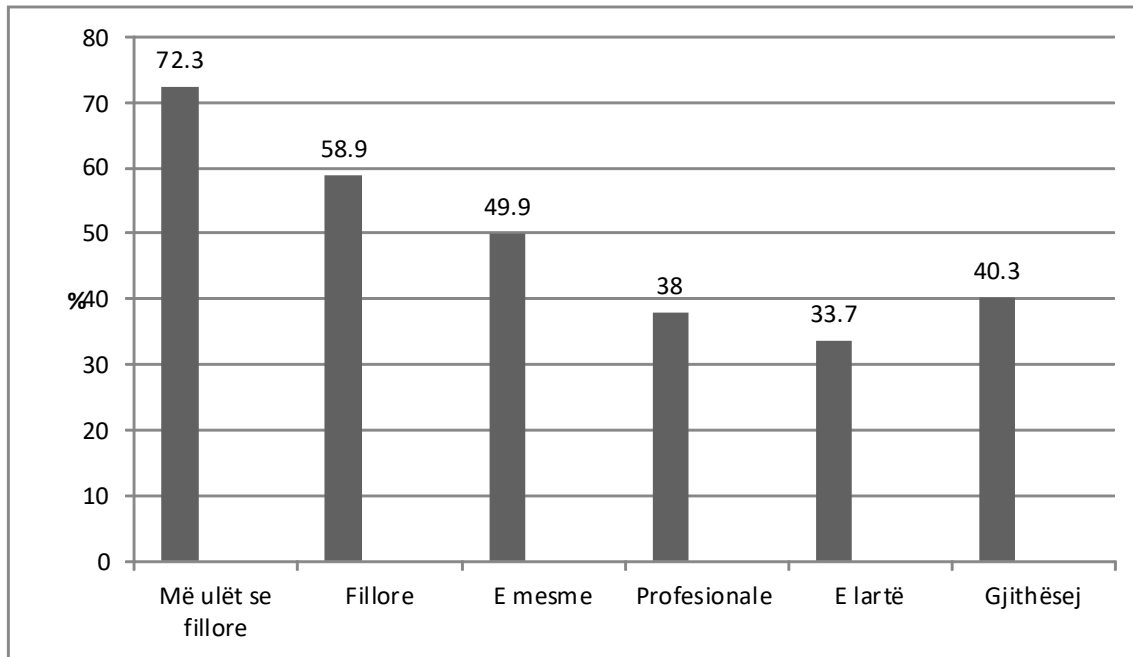
Tabela 6 - Norma e NEET në RMV

	Gjithsej		Meshkuj		Femra		Rural		Urban	
	Numri	%	Numri	%	Numri	%	Numri	%	Numri	%
NEET	145,212	31.9	69,484	29.4	75,728	34.4	67,711	34.2	77,501	30.1
Prej të cilëve Persona të papunë që s'janë studentë	90,923	62.6	56,067	80.7	34,857	46.0	38,431	56.8	52,492	67.7
Persona joaktiv dhe jostudentë	54,289	37.4	13,418	19.3	40,871	54.0	29,280	43.2	25,009	32.3

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë, 2014

Figura 4.1 tregon qe niveli I arsimimit ndikon dukshem ne nivelin e papunesis ne vend, nje rritje te nivelit te arsimimit ndikon poztivisht ne renien e papunsis. Pra me rritjen e shkalles se arsimimit papunesia bie ne menyrr progressive. Nje I ri I cili ka nje arsimimi fillor rrezikon te mbetet si I papune edhe ate te perfaqesuar me 72.3 perqind nga totali I pergjithshem I te rinjeve qe jane te papune. Kurse papunesia tek te rinjet te cilet kane kryer shkollimin universitar eshte prej 33.7 perqind, por perseri kjo shkalle mbetet me e ulet krahasuar ne nivelit tjera te shkollimit te te rinjeve. Verjem qe ne vitin 2012 dhe vitin 2014 kishte nje renie te papunsis prej 38.1 perqind kurse ne vitin 2012 kishte nje rritje te papunesis per kategorit te tjera qe kishin nivele te ndryshme te shkollimit.

Figura 8 - Shkalla e papunësis tek të rinjët bazuar në nivelin e shkollimit

Vërejtje: Shkollimi profesional i përfshin edhe atë fillor dhe të mesëm
 Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë-Maqedoni, viti 2014

Te rinjet ne Maqedoni te cilet nje kohe te gjate kane qene si te papune perballen me veshtirsit per te gjetur pune per nje periudh te shkurter, dhe kjo sterzgjatje e periudhes per punesim sjell shume pasoja negative tek te rinjet duke I humbur njohurit paraprake te poseduara, humbje financiare, si dhe nje renie te vetbesimit dhe shpreses per nje te ardhme me te mire. Pra prej - 77.8 perqind e te rinjeve jane ne shume se nje vjet qe kerkojn pune ndryshe kjo kategori emertohet si te papune afatgjate. Femrat ne krahasim me meshkujt shume pak ka te ngjare te jene ne kategorin e papunesis afatgjate edhe ate 76.0 perqind kurse meshkujt te rinje 80.7 perqind (tabela 4.3). Kurse vetem 22.2 perqind e te rinjeve te papune jane ne kerkim te punes me pak se nje vit.

Tabela 7 - Kohëzgjatja e papunësisë tek të rinjtë në RVM

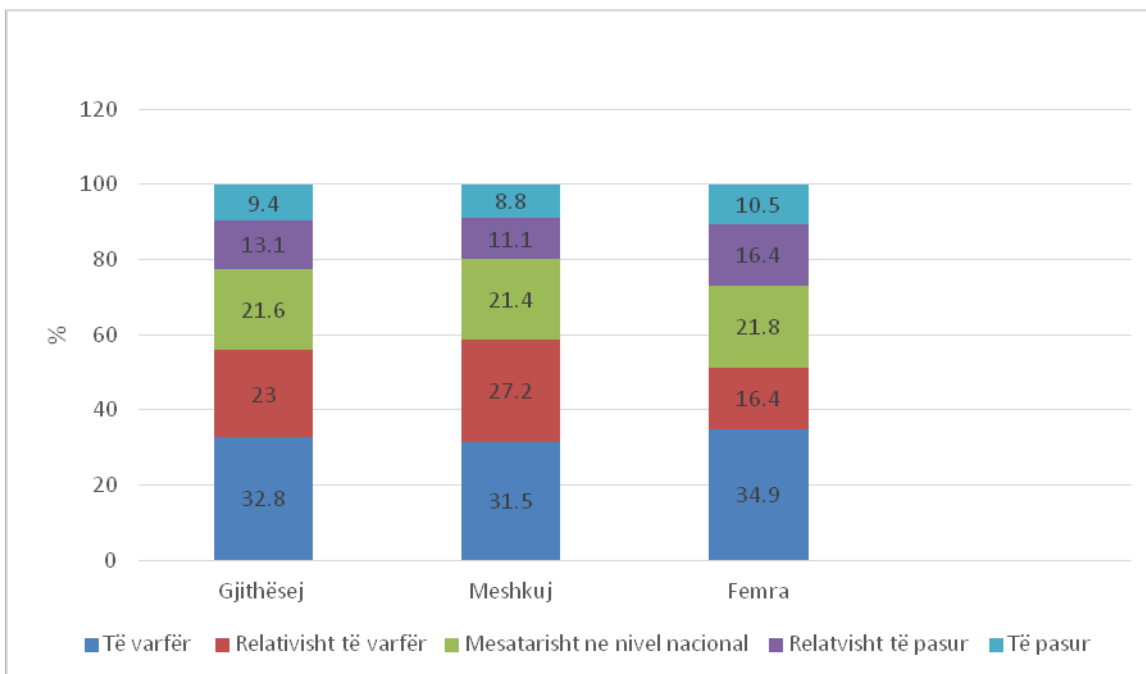
Kohëzgjatja	Gjithsej	Meshkuj	Femra
-------------	----------	---------	-------

	Numri	%	Numri	%	Numri	%
Më pak se një javë	152	0.2	0	0.0	152	0.4
Prej 1 javë-1 muaj	2,468	2.4	1,822	2.9	646	1.6
Prej 1 - 3 muaj	7,967	7.7	3,930	6.2	4,038	10.0
Prej 3 - 6 muaj	4,811	4.6	3,302	5.2	1,509	3.8
Prej 6 muaj-1 vjet	7,648	7.4	6,211	9.8	1,437	3.6
Prej 1-2 vjetë	13,719	13.2	6,897	10.9	6,822	17.0
2 e më tepër vite	66,979	64.6	41,378	65.1	25,600	63.7
Gjithësej:	103,743	100.00	63,540	100.00	40,203	100.0

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë-Maqedoni, viti 2014

Niveli I të ardhurave nga shtëpia ndikon në nivelin e papunësisë së të rinjve, ku të rinjtë me të ardhura relativisht më të larta kanë më pak gjasa që të jenë të papunë. Nga figura vërejmë se të rinjtë që kanë të ardhura shtëpiake të larta janë më të papunë krahasuar me ato të rinjtë që vijnë nga familjet me të ardhura mesatare: kurse në vitin 2014 vetëm 9,4 për qind e të rinjve që vijnë nga familjet e pasura janë të papunë krahasuar me 32,9 për qind e të rinjve që vijnë nga familjet e varfëra. Trendi i njëjtit shoqërohet tek dy gjinitë ku aspekti I të ardhurave familjare shumë ndikon në normën e papunësisë por siç shohim kjo më së shumti ndikon tek gjinia femërore se sa tek ekuivalentet tyre që janë meshkujt.

Figura 9 - Të rinjtë e papunë dhe të ardhurat e tyre familjare

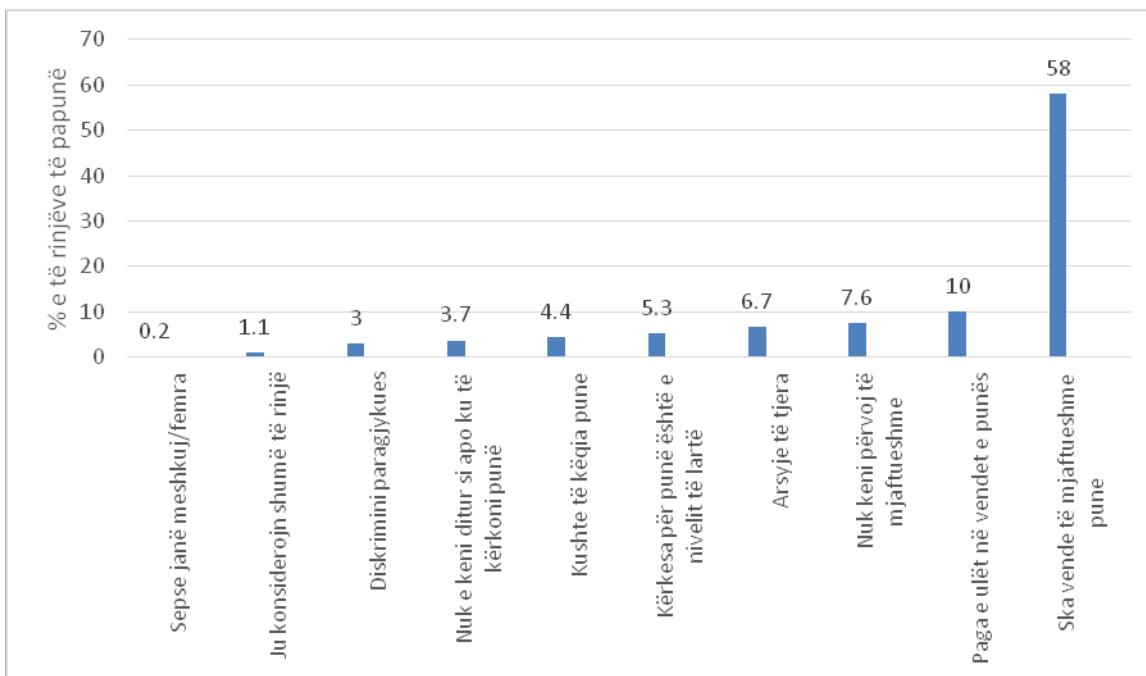

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë-Maqedoni, viti 2014

Vërejtje: Këto të dhëna mbi papunësin e të rinjëve nga të ardhurat familjare bazohen nga vlersimi Individual të të rinjëve.

Nga anketat e realizuara shume te rinje u pergjigjen se si penges kryesore e punesimeve te tyre eshte mungesa e vendeve te punes adekuate per profilin e tyre, te perfaqsuar me 58.0 perqind. Kemi nje ngjajshmeri edhe me sondazhet e vitit 2012 te cilet ishin 54.2 perqind. Arsyeja e dyt eshte me pak e rendesishme se e para ku paraqitet niveli I ulet I pagave (qe perfaqesojn 10 perqind nga kjo kategori) ndryshe kjo deshmon qe te rinjet mund te jene edhe selektiv ne perzgjedhjen e punes se tyre. Kurse mungesa e pervojës se punes “penalizoj” vetem 7.6 perqind nga te rinjet per te gjetur pune.

Figura 10 - Papunësia tek të rinjtë bazuar në pengesat për të gjetur punë

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë-Maqedoni, viti 2014

Te dhenat nga tabela 4.5 tregojnë se të rinjtë me se shumti përdorin metodat joformale për të gjetur punë. Vetëm 78.7 përqind nga të rinjtë i shfrytëzojnë lidhjet e tyre familjare në procesin e punësimit (dhe 34 përqind janë punësuar). Kurse vetëm 72.5 përqind gjejnë punë vetë pa lidhje, duke u interesuar për punë në fabrikë, në njësi bujqësore apo në ndonjë ndërmarrje tjetër (te cilat gjithashtu mund të paraqiten edhe si proces joformal për punësimit) ku 56,2 përqind të cilët u paraqiten për kërkim punë, dhe 56,8 përqind janë të paraqitur në entitetin për punësimit. Nga kjo konstatohet se të rinjtë e Republikës së Maqedonisë përdorin disa forma për të punësuar, mirëpo perseri ato në mënyrë aktive janë në kërkim të punës edhe pse intenziteti i interesimit mund të jetë i ulët. Te dhenat gjithashtu tregojnë se vetëm një e pesta e të rinjëve të papunë kaluan testin për punësimit gjithashtu edhe intervistat e punës i kaluan suksesshem. Vetëm 0.4 përqind e të rinjëve të papunë i shfrytëzojnë ofertat për vetëpunësimit.

Tabela 8 - metodat të cilat të rinjtë e papunë përdorin për të gjetur punë

Metodat	Të punësuar		Të papunësuar	
	Numri	%	Numri	%
Të paraqitu në entin për punësim	6,404	4.2	58,889	56.8
Janë në shpalljet për punësime	29,398	19.3	58,298	56.2
Janë intersuar vetë në fabrik, në punë bujqësore dhe në ndërrmarjet tjera	15,027	9.9	75,175	72.5
Kanë bërë testimet kualifikuese dhe Intervista	15,377	10.1	21,711	20.9
Interesim për punë nga shokët dhe Kushërinjtë	51,848	34.0	86,616	78.7
Kanë pritur rrugëve për tu angazhuar me Ndonjë punë sezonale	1,152	0.8	2,783	2.7
Kërkes për ndihma financiare për të Kërkuar punë	803	0.5	1,339	1.3
Kërkim ndihme për tokë, maqineri dhe mekanizma të tjera për të filluar biznesin personal apo në sektorin e bujqësis	318	0.2	414	0.4
Kërkes për marrje licence për fillim me punë	1,262	0.8	530	0.5
Eshtë bashkëgjintur në biznesin familjar	26,447	17.4	0	0
Metodë tjetër	4,348	2.9	511	0.5
Gjithsej	152,383	100.0	103,743	100.0

Burimi: Anketa për kalim nga shkolla në punë-Maqedoni, viti 2014

3. Te rinjet qe ende nuk kane filluar tranzicionin nga shkollimi ne punesim

Rezultatet e AKSHP tregojn qe te rinjet prej 32.2 perqind ende nuk e kane filluar tranzicionin e kalimit prej shkollim ne punesim duke marre parasysh se shumica e tyre prej 90.1 perqind e kesaj kategorie vetem 29.0 perqind jane ende ne shkollim (Tabela 5.2). Kurse 9.9 perqind e totalit prej 3.2 perqind e te rinjeve kerkojn pune sepse jane joaktiv dhe nuk jane te perfshir ne procesin arsimor. Kemi ngjajshmeri te ketyre rezultateve me ato te vitit 2012. Pothuajse eshte I njejte niveli I differences se perqindjes ne procesin jo aktiv te punesimit tek meshkujt dhe femrat e reja (ku 49.9 perqind tek burat dhe 50.1 perqind tek femrat). Tek femrat e reja ende eshte interesimi me I vakt per tu kycur ne procesin e punesimit andaj ne kete aspekt jane me joaktive (pra 16.8 perqind ku kjo perqindje tek meshkujt eshte prej 1.6). Te influencuara nga rrethina dhe nga traditat ato jane me pak te perfshira ne procesin e punesimit mbase obligimet jane me te ngarkuara ne familje si amvise qe detyrimisht pengojn ate qe te punesohet gjithashtu mund qe autonomia e asaj per tu panvarsuar financiarisht eshte e pa perkrahur nga familja.

Tabela 9 - Të rinjët të cilët ende nuk kanë filluar tranzicionin

Nënkategoria	Githsej	%	Numri	%	Numri	%
Studentë joaktiv	132.073	90.1	65.881	98.4	66.192	83.2
Persona joaktiv që nuk janë student dhe janë të papunë	14.492	9.9	1.105	1.6	13.387	16.8%
Gjithsej	146.565	100.00	66.986	100.00	79.579	100.00

Burimi: AKSHP Maqedoni, viti 2014

4. Te rinjet ne prag te kalimit ne tranzicion

Nje I ri klasifikohet si ne “pragkalimi” nese eshte I papune (ne kuptim te gjere te fjales) vetpunesuar ose me nje punesim te perkohesh nga te cilet nuk jane te kenaqur nga paga, ose mbase eshte nje person joaktiv dhe poashtu nuk eshte student, mirepo deshira per te punuar eshte shume e madhe dhe intresimi gjithashtu duke u kycur ne tregun e punes, ose eshte nje student aktiv.

Nga tabela në vijim marim te dhena me tehollesishme per kategoryt e te rinjeve qe jane ne prag kalimit te trazcionit duke I grumbulluar te dhenat ne nenkategoryt e meposhtme sic jane gjinia, vendodhja gjeografike (urbane apo rurale), niveli I arsimit te perfunduar dhe te ardhurat ngafamilja. Shume te rinje klasifikohen ne kete kategori sepse ca jane te papune (prej 49.9 perqind) ose me kombinacion punesim studim (prej 22.0 perqind). Kurse vetem 12.7 perqind e te rinjeve jane te pakenaqur nga punesimi dhe perkohesisht jane ne ato vende pune, dhe 15.4 perqind jane student joaktiv me interesim punesimi ne te ardhmen. Ne disa vendbanime te rinjet jane me 21.9 perqind te papunesuar (kuptimi I gjere I fjales), kurse 5.6 perqind jane te pakenaqur nga puna qe kane ose jane te vetpunsuar, 9.7 perqind jane student joaktiv, kurse 6.7 perqind nuk jane student dhe jane persona joaktiv qe jane ne kerkim te punes. Krahasuar me rezultatet e vitit 2012 ne vitin 2014 kemi numer me te vogel qe jane te pakenaqur nga vete punesimet, megjithese nje numer pak me I larte I studenteve aktiv, personave joaktiv qe nuk jane student dhe jane te pakenaqur me punen e tyre te perkoheshme.

Tabela 10 - Ndarja e te rinjeve ne nenkategory dhe ne baze te karakteristikave te tjera qe kaluan kufirin e tranzicionit nga shkollimi ne punesim

Karakteristikat		I papunësuar (në kuptimin e gjërë)	Të pakënaqur nga punësimi i përkohshëm	Të pakënaqur nga vetëpunësimi	Student aktiv	Persona joaktiv që nuk janë student, punësim në të ardhmen
Gjinia	Mashkull	57.88	7.5	7.5	20.5	6.7
	Femër	41.1	5.6	4.5	23.8	25.1
Vendbanimi	Urban	51.1	8.2	3.0	24.0	13.7

	Rural	48.3	4.5	10.1	19.5	17.6
Të ardhurat e amviserisë	Të pasur	38.3	11.9	4.0	30.6	15.2
	Relativisht të pasur	46.5	6.3	8.6	25.7	12.9
	Mesatar	48.6	8.6	8.7	24.7	9.4
	Relativisht të varfër	54.6	8.0	6.0	20.8	13.5
	Të varfër	56.0	1.9	3.3	15.5	23.3
Niveli i arsimit të mbaruar	F	36.3	0.0	1.3	-	62.3
	Fillore	56.4	0.6	8.0	-	35.0
	I mesëm	63.6	9.8	5.5	-	15.6
	Profesional	65.5	7.9	11.0	-	15.6
	I lartë	72.8	16.5	4.1	-	6.5
Gjithsej (% e totalit të të rinjve në kalim)		49.9	6.6	6.1	22.0	15.4
Gjithësej(% e vend-banime të rinjve,v. 2014		21.9	2.9	2.7	9.7	6.7
Gjithësej(% e vend-banimet Të rinjëve,v.2012		21.7	1.6	5.0	7.6	4.3

5. Te rinjet kane perfunduar kalimin e pragut ne tregun e punes

Numri me I madhe I te rinjeve qe kaluan kete cak kane perfituar nje punesim stabël (prej 77 perqind prej tyre), 13.8 perqind kane nje punesim perkohesisht te kenaqur, dhe prej 9.2 perqind kane vetpunesim poashtu te kenaqur (tabela 5.4). Nese kemi nje vlersim te pergjithshem te perqindjes tek te rinjet verejm se vetem 18.4 perqind kaluan cakun dhe jane kycur ne tregun e punes ku edhe kane fituar punesime stabile, pjesa tjeter prej 5.5 perqind me shume jane tek punesimet e perkoheshme apo vetepunesimet. Kurse ne vitin 2012 keto te dhena ishin me nje perqindje me te ulet ku vetem 12.6 perqind ishin punesime te qendrueshme dhe 3.8 perqind me punesime te perkoheshme apo vetepunesim.

Te rinjet te cilet kane vendbanim ne zonat rurale kane me shume tendency qe te kene punesime te sigurta dhe stabile (80.8 perqind krahasuar me 74.4 perqind nga te rinjet qe jetojn ne zonat urbane). Nga ana tjetere gjithashtu te rinjet e zonave rurale kane nje nivel te ulet te kenaqsis nga vete punesimet dhe nga punesimet e perkoheshme. Kurse 76.3 perqind e te rejave femra kane kaluar sukseshem prapun nga shkollimi ne punesim te qendrueshem (ku te rinjet meshkuj ishin me 77.6 perqind), 15.8 perqind kane punesim te perkoheshem te kenaqeshme,(kjo perqindje tek meshkujt te rinje eshte prej 12.2 perqind), dhe pjesa tjetere prej 7.9 perqind kane vetpunesime gjithashtu te kenaqshme (tek meshkuj prej 10.2 perqind).

Te rinjet te cilet kane statusin me te ulet ekonomik (pra jane te varfer) e kane shum me te lehte per tu kycur ne tregun e punes ku edhe fitojn nje pune stabile krahasuar me ato te rinje qe vijn nga familjet me te pasura. Ku vetem 90.7 perqind e te rinjeve qe vijne nga familjet e varfera kane punesim te qendrushem kurse te rinjet qe jane nga familjet e pasura jane ne keto punesime vetem me 72.1 perqind. Por perseri edhe te rinjet qe vijne nga familjet e pasura kane nivel me te larte te vetepunesimeve adekuate qe I kenaq nevojat dhe pritesmerit e tyre.

Tabela 11 - Ndarja e të rinjëve me kufij të kaluar në nënkategori me veçori të caktuara karakteristike

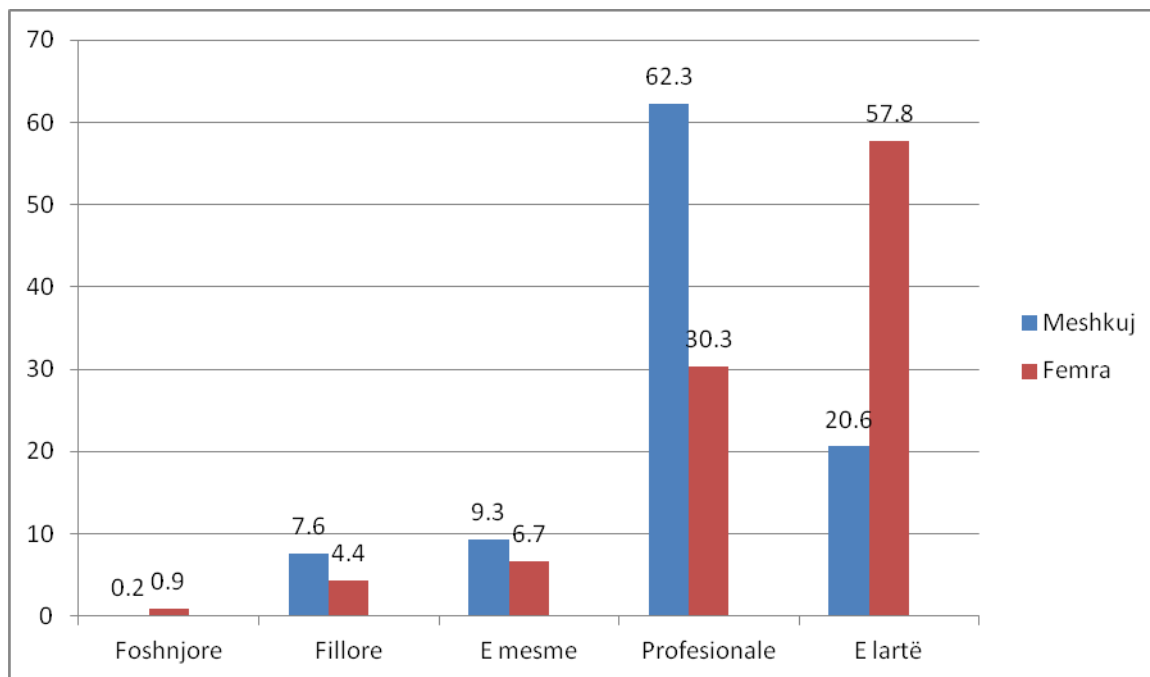
Karakteristikat		Punësim i qëndrueshëm		Punësim i pjesshëm I kënaqshëm		Vetëpunësim I kënaqshëm	
		Numër	%	Numrë	%	Numrë	%
Gjinia	Meshkuj	48,872	77.6	7,717	12.2	6,415	10.2
	Femra	35,174	76.3	7,293	15.8	3,627	7.9
Vendbanimi	Urbane	49,739	74.7	10,318	15.5	6,560	9.8
	Rural	34,309	80.8	4,692	11.0	3,479	8.2
Të ardhurat	Të pasur	14,486	72.1	3,524	17.5	2,085	10.4
	Relativisht të pasur	16,724	73.7	3,707	16.3	2,275	10.0
	Mesatar	29,354	77.0	3,876	10.2	4,908	12.9
	Relativisht	18,019	81.4	3,451	15.6	664	3.0

	të varfër						
	Të varfër	5,463	90.7	452	7.5	106	1.8
Shkollimi	Më e ulët se shkollë fillore	407	77.4	0	0.0	118	22.6
	Fillor	3,348	49.3	848	12.5	2,600	38.3
	I mesëm	7,016	78.4	1,177	13.1	760	8.5
	Profesional	42,199	79.3	6,698	12.6	4,341	8.2
	I lartë	31,077	78.5	6,287	15.9	2,220	5.6
Gjithsej (nga totali I të rinjëve në "kalim")		84,046	77.0	15,010	13.8	10,039	9.2
Gjithsej (% e të rinjve, 2014)			18.4		3.3		2.2

Vëretje: Në ndarjen në kategori bazuar në shkollimin, janë marr të dhëna vetëm për ato persona që kanë kryer shkollimin (përfshirë edhe studentët actual). Kurse niveli I të ardhurave është bazuar nga anketat të realizuara nga të rinjët. Burimi: AKSHP Maqedoni v.2014

Dallimi nuk eshte shume I madhe ne punesime te sigurta stabile mes grupeve te te rinjeve qe kane perfunduar arsimin fillor dhe atyre qe kane perfunduar arsimin e larte. Te rinjet qe I perkasin kesaj kategori e me shume te ngjare kane te kene punesime stabile gjithashtu edhe vetepunesime te kenaqeshme. Perseri kemi dallime te dukshme ne nivelet e te rinjeve bazuar ne gjini qe kane kaluar nga arsimimi ne punesim. Tek te rinjet meshkuj raporti eshte tre ne nje te atyre qe kane perfunduar shkollimin profesional ndaj atyre qe kane perfunduar shkollimin e larte (62.3 perqind me 20.6 perqind. Kurse tek te rejtat femra I japin me shume rendesi shkollimit te larte edhe ate me 57.8 perqindqe jane diplomuar, kurse 30.3 perqind kane perfunduar shkollimin e mesem profesional.

Figura 11 - Kalimi I caktut të të rinjëve në bazë nivelit mbarimit shkollimit dhe gjinise

Vërejtje: Të dhënat janë marrë vetëm nga të rinjët që kanë përfunduar shkollimin (duke përfshirë edhe studentët actual)

Burimi: AKSHP Maqedoni v.2014

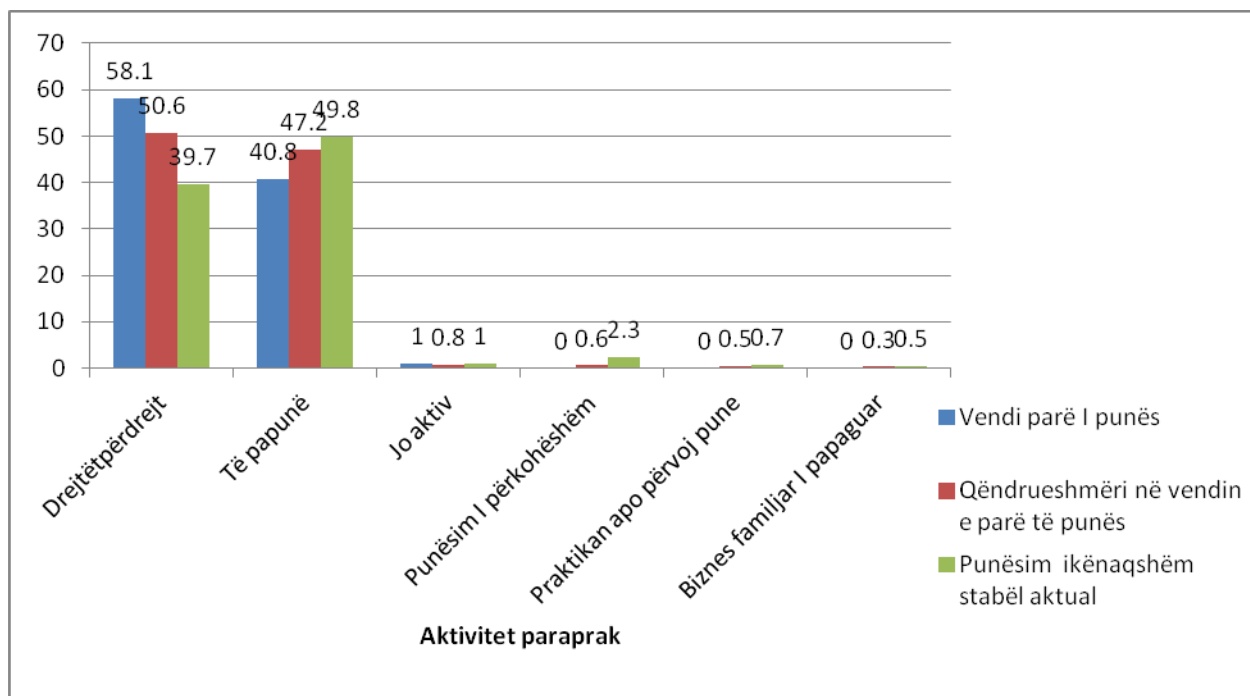
6. Rruga dhe kohezgjatja e kalimit te pengesave

Nese rishikojm te dhenat e mbledhura nga vitet e meparshme te aktiviteteve ekonomike tek te rinjet verejm se ato qe kane kaluar cakun e pengesave kane rritur vlersimin e te dhenave historike qe eshte realizuar nga AKSHP. Duke I shfrytezuar te dhenat historike mund me lehte te indetifikohen dhe klasifikohen grupet e te rinjeve qe marrin pjes ne tregun e punes perpara se ato te kalojn ne kategorin e punes stabile apo te punes se kenaqme, apo mbase edhe perpara se te aktivizohet ne punen e pare qe do I ofrohej nje te riu. Figura 5.3 tregon qe shumica e te rinjeve qe kaluan cakun perfituan nje pune stable apo nje pune te knaqshme apo ne nje periudh jo shume te gjate papunesie (me 47.2 perqind), apo te rinjet qe u kycen per here te pare ne tregun e punes (prej 50.6 perqind. Numri I te rinjeve qe kalonin nga nje pune ne tjetren apo nga nje pune active ne nje pune passive ishte realtivisht e ulet.

Periudha e kerkimi te nje pune ka pasqyrim te njajshem te analizes ku 58.1 perqind e te rinjeve qe u kycen ne tregun e punes gjeten punen e pare dhe 40.8 perqind qe pas kycjen ne tregun epunes perjtuan papunesin. Tabela 5.5 siguron informacione mbi tranzicionin e te rinjeve nga shkollimi ne punesim. Perudha qe fillon te llogaritet eshte prej dates qe nje I ri diplomohet deri ne (i) punesimin e pare (ii)eksperienca e pare e kalimit nga nje pune ne tjetren (iii) dhe perkohesisht ndrimin e vendeve te punes.

Nuk do te thote qe te gjitha kategorit te rinjeve ti kene eksperienat dhe synimet e njejta, andaj ka te rinje qe kane pervoje vetem nga nje vend pune ku kjo pune konsiderohet stabile apo e kenaqshme (ne baze te kesaj vlen vendi I pare I punes=kalimin e pare nga nje pune ne tjtren=perkohsisht ndrimin e puneve) apo nje I ri qe ka eksperimentuar ne shume lemij dhe vende pune derisa ka gjetur nje pune stabile qe ka knaq pritshmerit e tyre (ku vendi I pari I punes $\neq$ kalimin nga nje pune ne tjtren $\neq$ dhe perkohesisht ndrimin e vendit te punes). Bazuar ne statistikat e vendeve te varfersa sic eshte edhe Maqedonia shpesh kemi ne ndrimin e vendeve te punes ku nuk eshte aspak e pritshme kjo levizje andaj gjatesia e periudhave te ranzicionit brenda kategotive ndryshon (nga figura paraprake 5.3 ku 50.6 perqind e te rinjeve fituan eksperienc e pare e kalimit te tyre nga puna e pare).

Figura 12 - Punësimet aktuale me qëndrueshmëri me/ose të pakënaqëshme (në kategorin “si kaluese”) deri tek punësimet e para

Burimi: AKSHP Maqedoni v.2014

Tabela 12 - Kohëzgjatja e kalimit nga mbarimi I shkollimit në tregun e punës sipas gjinis (dhe muajt)

	Gjithsej	Meshkuj	Femra
Deri tek vendi I pare I punës (çfarëdo vend pune, kalim direkt)	25.5	32.0	16.9
Deri tek kalimi në punën e parë (edhe në kalimin direkt)	31.2	37.0	22.8
Deri në kalimin e pare (edhe pa kalimin direkt)	38.0	45/.7	27.3
Kalimi antuka në vend pune (kalimi jodirekt)	44.2	49.5	35.3

Burimi: AKSHP Maqedoni, v.2014

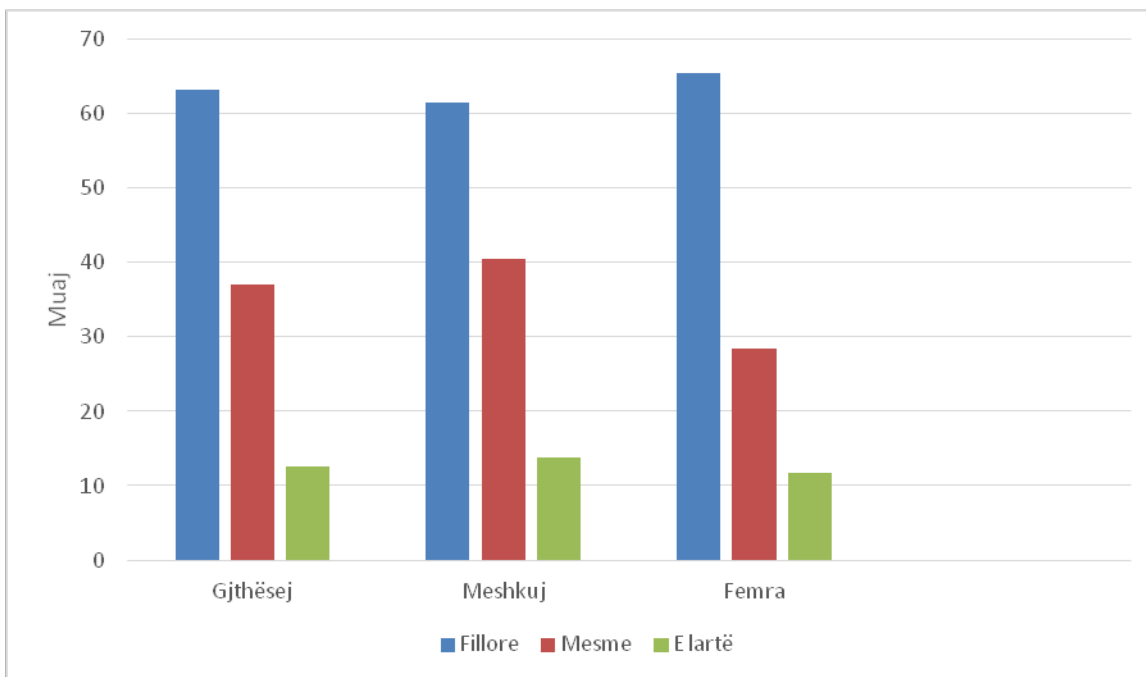
Nga rezultat mund të kuptojmë që një të riut i duhet kohë prej 31.2 muaj (që i bie 2 vite e gjysë) pas mbarimit të shkollës deri në punësim ku kjo punë me pas do të konsiderohet stabile apo e kënaqshme. Duke përjashtuar të rinjtë që kaluan direkt pas shkollimit në punësim (pas mbarimit të punës që fituan edhe eksperiencën e parë në punësim) për pjesën tjetër gjatësia kohore për punësim është zgjatur me shumë se tre vjet (pra 38,2 muaj). Pra në të dy rastet vërejmë se të rinjtë meshkuj ju duhet një periudhë më e gjatë e kalimit nga shkollimi në punësim krahasuar me gjinin femrore ku periudha kohore është më e shkurtër e kalimit nga shkollimi në punësim, ku të tek rinjtë meshkuj procesi i tranzicionit zgjat 14 muaj me shumë se sa tek të rejtat femra.

Disa të rinjë vazhdojnë rrugën në tregun e punës edhe pasi që kanë gjetur punën e tyre të parë dhe arsye që vazhdojnë në kërkim të punës së re është për shkak të kualifikimit të lartë ose sepse janë pushuar nga puna ose kanë ikur për krijim familjar apo arsye të tjera. Pavarësisht arsyeve kalimi nga puna e parë në punën e radhës merr një periudhë relativisht të gjatë krahasuar me tranzicionin që është kalimi nga shkollimi në vendpunësimin e parë. Sipas statistikave të IRJ Maqedoni një të riut gjithsej i duhet 38 muaj për ta kaluar nga shkollimi në punësim (edhe atë 45.7 muaj për të rinjtë meshkuj dhe 27.3 muaj për të rejtat femra). Kurse për të rinjtë që donin direkt punë stabile për kualifikimin që kishin kohezgjatja deri në punësim ishte prej 44.2 muajsh dmth prej 4 viteve. Pavarësisht se si tregu maqedonas i klasifikon këto tranzicionet tek të rinjtë perseri mund të themi që ky treg ka shumë probleme në absorbimin e të rinjëve që kanë mbaruar shkollimin. Pra fondet ekonomike sociale shpenzojnë shumë para në mbështetjen financiare e këtyre të rinjëve deri sa ato të punësohen dhe kjo poashtu paraqet edhe një pengesë në zhvillimin e vendit.

Figura 5.4 të dhënat nga IRJ Maqedoni tregojnë përparsitë dhe përfitimet që kanë të rinjtë që kanë kaluar nga shkollimi në punësim. Mundësia e punësimit stabil dhe të kënaqshme tek rinjtë që kanë mbaruar shkollën e mesme është tre herë më zgjatur koha krahasuar me ato me shkollim të lartë (përkatesisht 37.1 dhe 12.5 muaj). Kurse të rinjtë që kanë mbaruar shkollën fillore u duhet gjithsej 63 muaj që të kalojnë në procesin e punësimit. Tek kjo kategori si arsye

se perse kemi kaq shume zgjatje te periudhes se punesimit eshte mbase sepse leshimi shume I heret nga shkolla nuk jua mundeson kualifikimin adekuat per punesim, nga ana tjetër nuk ka asnje pergjigje te sakt se cka bejn keto te rinjet gjate kesaj periudhe qe kerkojn pune.

Figura 13 - Kohezgjatja e periudhes të kalimit nga shkollimi në tregun e punës deri arrijen në punën e pare stabile e të kënaqëshme sipas gjinis (për muaj)

Burimi: AKSHP Maqedoni v.2014

KAPITULLI 4 – METODOLOGJIA E HULUMTIMIT DHE MODELI EKONOMETRIK

Ndoshta pjesa më e rëndësishme e një punimi të magjistraturës paraqet metodologjia e hulumtimit gjegjësisht pjesa e përdorimit të modelit ekonometrik për të treguar rezultatet e fituara. Në këtë punim të magjistraturës kemi përdorur të dhënat e fituara nga Anketa e Kalimit nga Shkollimi në Punë, si pjesë e hulumtimit që është bërë nga Organizata Ndërkombëtare e Punës (ILO). Ky hulumtim është realizuar në shumë vende në zhvillim e sipër në Europë, Amerikën Jugore, Azi dhe Afrikë. Në mesin e vendeve në të cilat është realizuar hulumtimi është edhe Republika e Maqedonisë së Veriut, të cilën e kemi edhe bazë për hulumtimin.

Hulumtimi në Republikën e Maqedonisë së Veriut është publikuar në vitin 2014. Në këtë hulumtim, janë anketuar gjithsej 2474 të rinj, të cilit i përkasin gruposhës 15 e deri në 29 vjeç, si grupmoshë e kategorizuar si të rinj, nga vetë Organizata Ndërkombëtare e Punës por edhe nga organizatat tjera botërore. Nga gjithsej 2474 të rinj të anketuar, të gjinisë femërore ishin gjithsej 1398, të cilat janë edhe grupi i targetuar në këtë punim. Para se të elaborojmë modelin ekonometrik të përdor dhe rezultatet e dala nga ai, do të jepen disa të dhëna statistikore në formë të statistikës deskriptive për grupin e targetuar.

1. Karakteristikat e mostrës

Hulumtimi i realizuar nga ONP përfshin një pyetësor voluminoz, ku përfshihen 125 pyetje ku një pjesë e tyre kanë edhe nënpyetje shtesë, që paraqet një material goxha të madh për tu analizuar. Nga mostra jonë prej 1398 persona, bazuar në përpunimin e të dhënave me programin softuerik STATA, na rezulton që 51% (712) e femrave të reja të anketuara jetojnë në venbanime rurale ndërsa 49% (686) në vendbanime urbane. Lidhur me moshën bazuar në të dhënat e fituara, rezulton që kemi një shpërndarje pothuajse lineare, ku vërehen dallime të vogla të shpërndarjes brenda grupmoshës 15-29 vjeç, ndërsa mesatarja e moshës së të anketuarve është 22.037 vjeç.

Vendbanimi

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Rural	712	50.9	50.9	50.9
	Urban	686	49.0	49.1	100.0
	Total	1398	99.9	100.0	
Mungon	Sistem	1	.1		
Total		1399	100.0		

Ne baze te te dhenave per statusin martesor nga tabela e me siperme verejm qe nga totali 1399 te anketuarve prej tyre jane 1179 beqar ku perfaqeson numrin me te larte e te rinjeve te anketuar e shprehur ne perqindje prej 84.3, me pas vijojej me 24 prej te tyre ishin te fejuar (pra 1.7%), menjeher pas numrit me te larte te beqarve na paraqiten edhe te martuarit qe ishin gjithesej prej 191 te martuar pra shprehur ne perqindje prej 13.7, 3 te divorcuar (0.2 perqind) dhe 1 (0.1 perqind) nga te rinjet vejan, kurse vetem nje prej tyre refuzuan te marin pjese ne intervistim. Andaj mund te konkludojm se shume te rinje preferojn te mbeten ende beqar se sa te fejuar apo martuar.

Statusi martesor

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Beqare	1179	84.3	84.3	84.3
	E fejuar	24	1.7	1.7	86.1
	E martuar	191	13.7	13.7	99.7
	E divorcuar	3	.2	.2	99.9
	Vejane	1	.1	.1	100.0
	Total	1398	99.9	100.0	
Mungon	Sistem	1	.1		
Total		1399	100.0		

Gjendja financiare e amviserise per niveli te ndryshme paraqet perqindje te ndryshme ku me se shumti dominon numri i te rinjeve qe kane nje gjendje financiare te mesme edhe ate prej 378 ose 27%, kurse me gjendjen financiare te keqe kryesisht jane prej 280 (pra 20%), me pas vijon gjendja relativisht e keqe prej 19.2% (ose 268 e te intervistuarve), me gjendje relativisht te mire jane prej 269 apo 19.2% dhe mire prej 203 (14.5%). Nga totali prej 1399 pjesemarrsit vetem 1 prej tyre apo 0.1% refuzuan tu pergjigjen intervistet tone.

Gjendja financiare e amviserise

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje Valide	Përqindje kumulative
Valide	E mirë	203	14.5	14.5	14.5
	Relativisht e mirë	269	19.2	19.2	33.8
	Rreth mesataressështetit	378	27.0	27.0	60.8
	Relativisht e keqe	268	19.2	19.2	80.0
	E keqe	280	20.0	20.0	100.0
	Total	1398	99.9	100.0	
Mungon	Sistem	1	.1		
Total		1399	100.0		

Kurse pyetjes se a kane ndjekur shkollim apo ndonje trajnim adekuat gjithesej prej 1399 te akentuarit ku me 99.3 perqind apo 1389 jane shprehur me nje pergjigje pohuse dmth per po se kane ndjekur shkollim-trajnim dhe vetem 9 prej tyre apo 0.6 perqind jane deklaruar se nuk kane ndjekur shkollim-trajnim dhe nje prej tyre apo 0.1 perqind kan refuzuar ne dhenien e pergjigjes.

A keni ndjekur shkollë/trajnim

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Po	1389	99.3	99.4	99.4
	Jo	9	.6	.6	100.0
	Total	1398	99.9	100.0	
Mungon	Sistem	1	.1		
Total		1399	100.0		

Si nivel me i larte te shkollimit qe ndjekin te rinjet eshte shkollimi siperor prej 298 apo 21.3 perqind me tej vazhdojm prej 179 me shkollimin e mesem profesional qe ne perqindje eshte 12.8, kurse ne gjimnaz jane vetem 99 prej te rinjeve apo 7.1 perqind, per doktorature jane vetem 1.4 perqind apo 19 nga te rinjet dhe me shkolle fillore 16 apo 1.1 perqind, 9 te rinje jane me shkolle te larte profesionale- ne nivelin e pare fakultativ e shprehur prej 0.6 perqind dhe vetem nje prej tyre eshte ne pune praktike jo profesionale. Ne kete studim vlen te theksohet gjithashtu se nje numer me i madh prej tyre refuzuan te merrnin pjese ne kete pyetsor qe perfaqsonin 55.6 perqind krahasuar me ato qe kontribuan ne kete ankete ku numri i tyre isht 44.4 perqind nga totali prej 1399 te te rinjeve qe paraqet edhe totalin prej 100 perqind .

Cilin nivel të shkollimit ndjekni tani

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Shkolla fillore	16	1.1	2.6	2.6
	Shkollë e mesme profesionale	179	12.8	28.8	31.4
	Gjimnaz	99	7.1	15.9	47.3
	Shkolla e lartë profesionale ose niveli I në fakultet	9	.6	1.4	48.8
	Shkollim sipëror	298	21.3	48.0	96.8
	Postdiplomike, Doktoraturë	19	1.4	3.1	99.8
	Punë praktike jo profesionale	1	.1	.2	100.0
	Total	621	44.4	100.0	
	Mungon	Sistem	778	55.6	
Total		1399	100.0		

Gjithsej 743 e te rinjeve kane perfunduar shkollim dhe trajnim e shprehur prej 53.1 perqind kjo paraqet nje indikator pozitiv qe tregon se interesimi i te rinjeve per te perfunduar studimet eshte i rendesishem mbase sepse tregu i punues eshte me kualifikukes per ato qe kane te kryer studimet kurse 44.4 perqind vazhdojn te ndjekin shkollimin apo trajnimin dhe vetem 25

(1.8 perqind) e te rinjeve te anketuar kan braktisur studimet e tyre para perfundimit dhe 10 (apo 0.7 perqind) nuk moren pjese ne anketen e realizuar nga totali prej 1399 e te rinjeve.

A ndjekni shkollë/trajnim për momentin

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Po	621	44.4	44.7	44.7
	Jo, kam përfunduar	743	53.1	53.5	98.2
	Jo, e kam lënë para marrjes së diplomës	25	1.8	1.8	100.0
	Total	1389	99.3	100.0	
Mungon	Sistem	10	.7		
Total		1399	100.0		

Te rinjet me se shumti jane te orientuar nga shkencat shoqerore, biznes dhe drejtesi edhe ate prej 12.7 perqind (178 e te rinjeve), me iden qe me keto drejtime do te kycen me shpejt ne tregun e punes me pas vijon me nje numer prej 114 (apo 8.1 perqind) e te rinjeve jane te intersuar per drejtimin e inxhinjeris, prodhimtaris dhe ndertmitaris, kurse ne drejtimin e shkencave natyrore, sic eshte matematike, teknologji informative me 6.6 perqind (92 e te rinjeve) ne programe te pergjithshme jane vetem 52 (ose 3.7 perqind), 46 (3.3 perqind) e te rinjeve jane ne shendetesi dhe punesociale, ne drejtimin shkenca humane dhe arte jane 38 (apo 2.7 perqind), me tej vazhdojm me drejtimet me pak te intersuar nga ana e te rinjeve ku ne sherbim jane gjithesej 31 (apo 2.2), edukim prej 28 (me 2.0 perqind), dhe ne fund prej 1.8 perqind kemi drejtimin me pak te interesuar nga te rinjet e cila eshte bujqesia dhe veterinaria. Dhe prej 795 e te rinjeve me nje perqindje prej 56.8 refuzuan te participojn ne anket.

Cila është fusha e studimit

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Programe të përgjithshme	52	3.7	8.6	8.6
	Edukim	28	2.0	4.6	13.2
	Shkencat humane dhe artet	38	2.7	6.3	19.5
	Shkencat shoqërore, biznes dhe drejtësi	178	12.7	29.5	49.0
	Shkencat natyrore, matematikë, kompjutor	92	6.6	15.2	64.2
	Ixhinieri, prodhim dhe ndërtim	114	8.1	18.9	83.1
	Bujqësi dhe veterinari	25	1.8	4.1	87.3
	Shëndetësi dhe punësociale	46	3.3	7.6	94.9
	Shërbime	31	2.2	5.1	100.0
	Total	604	43.2	100.0	
Mungon	Pa të dhëna	15	1.1		
	Sistem	780	55.8		
	Total	795	56.8		
Total		1399	100.0		

Numrin me të madhe të nivelit të studimit që kanë ndjekur të rinjtë bazuar në anketimit e realizuar paraqitet shkolla e mesme profesionale edhe ato me një numër prej 425 (30.4 përqind) kurse me pas vijon shkollimi fillor prej 121 apo 8.6 përqind, me pas shoqërohet niveli i shkollimit sipëror me 7.6 përqind (106 nga të rinjtë), kurse në nivelin e shkollimit profesional kemi përqindjen më të ulët edhe ato me 0.1 përqind apo 2 nga të rinjtë që kanë ndjekur këtë nivel arsimor, kurse gjimnazist kemi prej 7.1 përqind (apo 99 prej tyre), doktoratur kanë ndjekur vetëm 8, dhe 7 nga të rinjtë nuk kanë ndjekur asnjë arsimim. Vetëm prej 45.1 përqind e tyre nuk kanë pranuar të marrin pjesë në anketë krahasuar me 54.9 përqind të të anketuarve.

Cili është niveli më i lartë i studimeve që keni ndjekur

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative	
Valide	Asnjë	7	.5	.9	.9	
	Shkollim fillor	121	8.6	15.8	16.7	
	Shkollë e mesme profesionale	425	30.4	55.3	72.0	
	Gjimnaz	99	7.1	12.9	84.9	
	Shkollë e lartë profesionale ose niveli I në fakultet	2	.1	.3	85.2	
	Shkollim sipëror	106	7.6	13.8	99.0	
	Studime postdiplomike, Doktoratura	8	.6	1.0	100.0	
	Total	768	54.9	100.0		
	Mungon	Sistem	631	45.1		
	Total		1399	100.0		

Te dhenat e me sipërme tregojnë se shumë nga të rinjtë janë pasiv në tregun për punësim edhe pse nuk punojnë, perseri nuk duan të punsohen edhe atë prej 40.2 përqind apo 562 e të rinjëve, kurse një pjesë prej 471 apo 33.7 e të rinjëve janë të vetëpunësuar që posedojnë bizneset e tyre, apo që janë puntore në biznesin familjar pa rrog mirëpo perseri që kanë një status punësimi, dhe 283 të cilët janë të interesuar për punë edhe pse për momentin nuk punojnë, dhe vetëm 5.9 përqind të cilët kanë punuar mirëpo për momentin janë pasiv në tregun e punës pra nuk punojnë. Dhe vetëm një prej tyre refuzoi të përgjigjet anketesë.

Cilin aktivitetet ekonomik jeni duke e bërë tani

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Punëtorë me rrogë, I vetëpunësuar, punëtorë familjar pa rrogë	471	33.7	33.7	33.7
	Nuk punoj për momentin, por kam punuar më herët	82	5.9	5.9	39.6
	Nuk kam punuar, por aktivisht kërkoj punë	283	20.2	20.2	59.8
	Nuk punoj dhe nuk kërkoj punë	562	40.2	40.2	100.0
	Total	1398	99.9	100.0	
Mungon	Sistem	1	.1		
Total		1399	100.0		

Shumica e të rinjeve edhe atë prej 28.4 përqind apo 397 janë të fokusuar me se shumti të punojnë në sektorin privat dhe kjo paraqet një avantazh krahasuar me sektorin publik që janë prej 29 apo 2.1 përqind apo ndërrmarjet me pronësi shtetore edhe këto që janë me një përqindje të ulët prej 1.9 apo 26 të rinje. Në amvisëri private numëri i participimit të të rinëve mbete i ulët prej 1.4 përqind (ose 20 të rinje) nga totali i përgjithshëm prej 1399 ku përqindja prej 66.3 përqind rrefuzuan të përgjigjen se ku punojnë për momentin, dmth 927 të rinje nuk ndjehen të sigurt të prononcohen se çfarë vendi punë punojnë kjo paraqet edhe një pasiguri, dhe një shprehje mbase për një punë që do ndërshojnë në të ardhmen apo një paknaqësi në vetevetë për të shprehur hapur për punën që bëjnë.

Ku punoni për momentin?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Sektorin publik	29	2.1	6.1	6.1
	Ndërmarrje në pronësi shtetërore	26	1.9	5.5	11.7
	Biznes privat	397	28.4	84.1	95.8
	Amviseri private	20	1.4	4.2	100.0
	Total	472	33.7	100.0	
Mungon	Pa të dhëna	11	.8		
	System	916	65.5		
	Total	927	66.3		
Total		1399	100.0		

Ne tabelen shohim qe shume te rinje jane te kycur ne tregun e punes edhe ate prej 341 (24.4 perqind) qe paraqet edhe perqindjen me te larte krahasuar me stauset tjera punuse, me status tjetër janë vetem 111 (apo 7.9 perqind) ku ne kete grup perfaqesohen te rinjet qe jane te papunesuar, me punesime te pjesshme, pra ato kategori te cilet nuk jane te percaktuar ne punen qe do punojn apo kane hamendesi edhe ne punen qe mund te jene edhe si praktikant apo punojn ne tregun e zi. Vetem 11 (0.8 perqind) nga te rinjet jane punedhenes dhe 16 (1.1 perqind) prej tyre si te vetepunesuar. Kurse pjesa me e madhe prej 65.5 perqin (916 perqind) hezitan ti pergjigjen kesaj pyetje.

Statuasi juaj ekonomik

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	I punësuar	341	24.4	70.6	70.6
	Punëdhënës	11	.8	2.3	72.9
	I vetëpunësuar	16	1.1	3.3	76.2
	Tjetër	111	7.9	23.0	99.2
	Pa të dhëna	4	.3	.8	100.0
	Total	483	34.5	100.0	
Mungon	Sistem	916	65.5		
Total		1399	100.0		

Shumica e të rinje shume hezitojn ne pergjigjen e kesaj pyetje duke e konsideruar shume kofidenciale ku vetem prej 75.6 perqind apo 1058 te rinje refuzuan te pergjigjen ne kete pyetje kurse pjesa tjeter e mbetur prej 24.4 perqind (apo 341 te rinje) dhane pergjigje se jane me kontrat me kohe te pa percaktuar edhe ate prej 16.2 perqind (227 te rinje) dhe me kohe te caktuar prej totalit prej 114 te rinje (pra 8.1 perqind).

Çfarë kontrate keni

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Në kohë të pacaktuar	227	16.2	66.6	66.6
	Në kohë të caktuar	114	8.1	33.4	100.0
	Total	341	24.4	100.0	
Mungon	Sistem	1058	75.6		
Total		1399	100.0		

Eshte nje pyetje qe ngjalle shume kureshtje edhe pse shumica prej 65.5 perqind (916 te rinje) hezitan te japin pergjigje mirepo pjesa tjeter prej 34.5 perqind (483 te rinje) u shprehen per kenqesit qe kane nga puna qe punojn, ku prej 253 te rinje (18.1 perqind) jane mesatarisht te kenaqur nga puna qe bejen, 9.1 perqind (127 te rinje) jane shume te kenaqur me punen e tyre, 57 (apo 4.1 perqind) jane mesatarisht te kenaqur kurse ajo qe mbetet me periqndjen me te vogel prej 3.3 (46 te rinje) jane shum te pakenaqur nga puna e tyre.

Sa jeni të kënaqur nga puna juaj kryesore

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Shumë I kënaqur	127	9.1	26.3	26.3
	Mesatarisht I kënaqur	253	18.1	52.4	78.7
	Mesatarisht I pakënaqur	57	4.1	11.8	90.5
	Shumë I pakënaqur	46	3.3	9.5	100.0
	Total	483	34.5	100.0	
Mungon	Sistem	916	65.5		
Total		1399	100.0		

Agjencioni per punesim eshte nje institucion qe nepermjet kanale dhe programeve per punesim ndihmon te rinjet qe te orientohem me se miri ne tregun e punes duke i bere ato edhe me kualifikues mirepo shume ndryshe prej asaj qe prisnin te kemi rezultat ne morem gjithesej prej 1399 te anketuerit qe vetem prej 29.1 perqind apo 407 te rinje skishin marre asnje ndhmin nga agjencioni per punesim e cila eshte nje dekurajim i larte nga ana e te rinje se ky institucion do tju ndihmoj atyre kurse vetem 29 prej tyre (apo 2.1 perqind) kishin marre informacione se cilat vende te punes jane te hapura per punesim, 10 prej tyre kishin pranuar keshilla se si te kerkojn pune dhe vetem 0.1 (dy prej tyre) kane mare udhezime adekuate per mundesit e shkollimit dhe per trajnimet qe ato duhet te ndjekin. Por perseri totali prej 951 apo 68.0 perqind refuzuan te mernin pjese ne kete anket.

Çfarë ndihme keni marrë nga agjencioni për punësim?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Asnjë	407	29.1	90.8	90.8
	Këshillë për mënyrën e kërkimit të punës	10	.7	2.2	93.1
	Informacione për vende të hapura	29	2.1	6.5	99.6
	Udhëzime për mundësitë për shkollim dhe trajnim	2	.1	.4	100.0
	Total	448	32.0	100.0	
Missing	99.0	9	.6		
	System	942	67.3		
	Total	951	68.0		
Total		1399	100.0		

Shume te rinje nuk jane pergjgjur kesaj pyetje prej 67.3 perqind apo 942 kurse pjesa e mbetur ku prej 9.5 perqind (apo 133 te rinje) ju eshte dashur dy e me shume vite qe kane gjetur punen aktuale kurse 115 (apo 8.2 perqind) e kane gjetur punen me pak se nje jave, 4.5 perqind (apo 63 e te rinjeve) kane gjetur punen ne suaza kohore prej nje jave deri ne nje muaj, me pas 2.9 (41 te rinje)perqind kane gjetur punen aktuale prej gjashte muaj deri ne nje vjete, kurse 59 te rinje ju eshte dashur nje deri dy vjete qe te gjejn punen, kurse pjesa e mbetur ju duhet nje periudh kohore prej nje muaj deri ne tre muaj per te gjetur pune edhe ate prej 1.7 perqind e tyre apo 24 nga te rinjet dhe prej afatit kohor prej tre muaj deri ne gjashte qe kane gjetur pune jane 22 e te rinjeve (apo shprehur ne perqindje prej 1.6).

Sa gjatë aktivisht keni kërkuar derisa keni gjetur punën aktuale?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Më pak se 1 javë	115	8.2	25.2	25.2
	1 javë der inë 1 muaj	63	4.5	13.8	38.9
	1-3 muaj	24	1.7	5.3	44.2
	3-6 muaj	22	1.6	4.8	49.0
	6 muaj deri në 1 vit	41	2.9	9.0	58.0
	1-2 vite	59	4.2	12.9	70.9
	2 ose më shumë vjet	133	9.5	29.1	100.0
	Total	457	32.7	100.0	
Mungon	Sistem	942	67.3		
Total		1399	100.0		

Dy vjet e me shume ju duhet vetem 221 te rinjeve (apo 15.8 perqind) qe jane aktiv ne procesin per tu kycur ne tregun e punes pra jane te papune dhe qe presin te punesohen, kurse prej nje vjet deri dy jane te rinjet prej 47 apo 3.4 perqind qe presin te punesohen, me pas vetem 25 e te rinjeve presin qe nga nje muaj deri ne tre qe te gjejn pune, kurse prej tre muaj deri ne nje vjete me nje difrenc prej 0.1 perqind jane te rinjet qe nuk kane gjetur punen por qe presin te punesohen, 21 te rinjet kekronin pune aktive prej tre deri ne gjashte muaj kurse 22 te rinje prej gjashte muaj deri nje nje vite. Kurse 75.1 perqind nuk pranuan te pergjigjen ne kete pyetsor.

Sa kohë jeni papunë dhe kërkoni punë aktivisht?

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	1 javë deri në 1 muaj	12	.9	3.4	3.4
	1-3 muaj	25	1.8	7.2	10.6
	3-6 muaj	21	1.5	6.0	16.7
	6 muaj deri në 1 vit	22	1.6	6.3	23.0
	1-2 vite	47	3.4	13.5	36.5
	2 ose më shumë vjet	221	15.8	63.5	100.0
	Total	348	24.9	100.0	
Mungon	Sistem	1051	75.1		
Total		1399	100.0		

185 te rinje (apo 13.2 perqind) nga te rinjet mendojn qe nuk ka vende te mjaftueshme per punesim dhe vetem 40 (2.9 perqind) prej te rinjet nuk kane pervoje te mjaftuesheme per tu punesuar, dhe nje pjes prej 2.7 perqind (38 te rinje) mendojn qe arsya qe sjan te punesuar eshte pershkak arsyes se jane pagat e uleta ne ato vende pune qe jane active, kurse 28 (2.0 perqind) e te rinjeve kane hasur ne mosmarrveshje mes shkollimin qe kane kryer me vendin e punes qe ju eshte ofruar ku kjo pune rezulton te jete shume kerkuese ne disproporcionalitet me shkollimin qe kane te kryer te rinjet. 12 prej te rinjet kane qene te diskriminuar pershkak te arsyeve te ndryshme, 1.4 perqind e tyre kane pasur kushte shume te keqija ne ate vend pune, 13 nga te rinjet nuk kane dijtur se su ku te drejtohen qe te marin informacione shtese se ku ka vende pune dhe si te kycen ne kete process punesimi, 7 te rinje jane konsideruar shume te rinje per kualifikim ne nje vend pune dhe 2 prej tyre kane qene te diskrkimunuar pershkak gjinis.

Pengesat për gjetjen e punës

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Kërkesat e vendit të punës janë më të larta se arsimimi	28	2.0	8.1	8.1
	Nuk kam përvojë të mjaftueshme punë	40	2.9	11.6	19.8
	Nuk ka vende të mjaftueshme pune	185	13.2	53.8	73.5
	Ju konsiderojnë si shumë të ri	7	.5	2.0	75.6
	Pasi jeni mashkull/femër	2	.1	.6	76.2
	Paragjykime diskriminuese	12	.9	3.5	79.7
	Rrogat të vogla në vendet e punës që janë të lira	38	2.7	11.0	90.7
	Kushtet e këqija në vendet e punës	19	1.4	5.5	96.2
	Mosdija se si dhe ku të kërkohet punë	13	.9	3.8	100.0
	Total	344	24.6	100.0	
	Missing	Pa të dhëna	21	1.5	
Sistem		1034	73.9		
Total		1055	75.4		
Total	1399	100.0			

Niveli I arsimimit gjithashtu ka shume rëndësi për tu kycur në një vend pune dhe mundësi më të larta për punësim, të këtij mendimi janë vetëm 118 të rinjë apo 8.4 përqind dhe pjesa e tjetër prej 153 (10.9 përqind) mendojnë që relativisht është e dobishme arsimimi që ndihmon në procesin për punësim, 65 (apo 4.6 përqind) e të rinjëve mendojnë se nuk është e dobishme arsimimi për tu punësuar në një vend pune dhe vetëm 2.1 përqind (29 e të rinjëve) nuk e dijnë se a duhet një I ri të ketë arsimimi apo jo si parakusht për tu punësuar diku. Kurse 73.9 përqind (1034 të rinjë) refuzuan të japin përgjigjen e tyre sa i përket kësaj çështjeje.

A mendoni se arsimimi I juaj është I dobishëm për gjetjen e një vendi të punës

		Frekuenca	Përqindje	Përqindje valide	Përqindje kumulative
Valide	Shumë e dobishme	118	8.4	32.3	32.3
	Relativisht e dobishme	153	10.9	41.9	74.2
	E padobishme	65	4.6	17.8	92.1
	Nuk e di	29	2.1	7.9	100.0
	Total	365	26.1	100.0	
Mungon	Sistem	1034	73.9		
Total		1399	100.0		

2. Përshkrimi dhe definimi i variablave për model

Të dhënat e përdorura në këtë punim të masterit janë marrë nga Anketa e Kalimit nga Shkolla në Punë (SWTS) e administruar nga ILO, për Maqedoninë e Veriut. Të dhënat e përdorura janë të dhëna ndër-sektoriale (anketa e kryer në 2014). Anketa përfshiu 2.474 persona, të moshës 15-29 vjeç. Duke qenë se interesi ynë është më shumë ndaj të rinjve të gjinisë femërore, ku numri i të tyre të përfshirë në anketë ishte 1399. Fokusi ynë në punim janë ata që tashmë kanë mbaruar studimet dhe duke analizuar tranzicionin e tyre, ne i larguam të rinjtë e gjinisë femërore që janë akoma duke studiuar dhe ata që nuk marrin pjesë në fuqinë punëtore (të papunësuar dhe që nuk kërkojnë një punë). Si pasojë, mostra jonë totale zbriti në 804 persona. Bazuar në modelin e propozuar, si variabël e varur është caktuar të jetë probabiliteti që një person është i punësuar ose i papunë. Ndërsa variablat e pavarur në model janë: mosha, zona e jetesës, statusi martesor, niveli i arsimit të babait dhe nënës, niveli më i lartë i arsimit të përfunduar, gjendja financiare e familjes, fusha e arsimit, përvoja e punës gjatë studimit. Për të vlerësuar probabilitetin që një e re do të punësohej, ne përdorim analizën e Regresionit Probit dhe efektin e saj marginal. Variabli i varur në rasti tonë merr vlerën 1 në rast se personi është i punësuar dhe 0 ndryshe gjegjësisht i papunë. Secilën variabël përcaktohet si më poshtë:

- I. Variabla e varur – të qenit i punësuar
  - a. Ypunësim = 1 (Personat e rinj të gjinisë femërore të moshësh 15-29 vjeç gjatë periudhë së përmendur, të punësuar
  - b. Ypunësim=0 (ndryshe i papunësuar)

- II. Variablat e varura
  - a. Moshë: 15-29 vjeç
  - b. Statusi martesor: E martura = 1, E pamartuar = 0
  - c. Vendbanimi: Urban = 1, Rural = 0
  - d. Gjendja financiare e amviserisë: E mirë = 1, E keqe = 0
  - e. Niveli arsimor i babait: Niveli universitar = 1, Të tjera = 0
  - f. Niveli arsimor i nënes: Niveli universitar = 1, Të tjera = 0
  - g. Niveli arsimor i personit: Niveli universitar = 1, Të tjera = 0
  - h. Fusha e studimit: Shkencat shoqërore = 1, (programe të përgjithshme, edukim, shkencat humane dhe art, shkencat shoqërore, biznes, drejtësi) Shkencat natyrore/teknike = 0 (Shkencat natyrore, matematikë, IT, Inxhinieri, bujqësi dhe veterinar, shëndetësi dhe punë sociale)
  - i. Të punuarit gjatë studimeve: Po =1, (gjatë vitit shkollor, jashtë vitit shkollor, të kombinuar), Jo = 0
  - j. Punë praktike gjatë studimeve: Po = 1, Jo = 2
  - k. Kohëzgjatja e kërkimit të punës: 1 javë deri në 1 vit=1, Më shumë se 1 vit=0

3. Modeli ekonometrik i përdor

Siç e përmendëm edhe më lart, në këtë punim zbatohet Probit Regesioni në mënyrë që të masim fenomenet e kalimit të të rinjave të gjinisë femërore nga shkollimi në tregun e punës. Variabli i varur është probabiliteti për të qenë i punësuar ose i papunë pasi të keni mbaruar studimet. Variablat e pavarur janë zona, mosha, statusi martesor, gjendja financiare e familjes, niveli arsimor i babait, niveli arsimor i nënës, niveli arsimor i personit, fusha e arsimit, përvoja e

punës gjatë studimit. Specifikimi i modelit bazuar në modelin e Arifi, Fetai & Qirici (2019) është si më poshtë:

$$Y(\text{Punësim}) = B_0 + B_1(\text{mosha}) + B_2(\text{statusi}_{\text{martesor}}) + B_3(\text{vendbanimi}) + B_4(\text{sitfin}) + B_5(\text{arsim}_{\text{babai}}) + B_6(\text{arsim}_{\text{nëna}}) + B_7(\text{niveli}_{\text{arsim}}) + B_8(\text{fusha}_{\text{arsim}}) + B_9(\text{punë}_{\text{studim}}) + B_{10}(\text{punë}_{\text{praktike}}) + B_{11}(\text{asisten}_{\text{AP}}) + B_{12}(\text{kohëzgjatja}_{\text{kërkim}})$$

4. Rezultatet e fituara

Pas procesimit të të dhënave të grumbulluara përmes programit statistikor STATA, u fituan të dhënave në tabelën në fjalë:

Tabela 13 - Rezultatet e testimit (koeficienti dhe efekti marginal)

Variabla	Koeficienti	Efekti marginal
Mosha	.0249133*	.0052359
Statusi martesor	.3806899*	-.0900792
Vendbanimi	.6250893*	-.125558
Gjendja financiare e amviserisë	1.000775**	-.2087995
Niveli i arsimimit të babait	-.4390012**	.0741108
Niveli i arsimimit të nënës	-.1724614*	.0330623
Niveli arsimor i të anketuarit	-.6028424*	.1004638
Fusha e arsimimit	-.1587085	.0333547
Punë gjatë studimeve	3.866805***	-.9443067
Punë praktike	.4066485*	.911187
Ndihmë nga agjencioni për punësim	-.842949	.1175624
Kohëzgjatja e kërkimit të punës	.1184897**	-0.257105

Burimi: Kalkulimet e autorit.

Shënim: (***), (**), (*) tregojnë signifikançën në nivelet 1%, 5% dhe 10%, respektivisht.

Pas procesimit statistikor të të dhënave përmes programit softuerik, u fituan rezultatet si vijon:

- Variabla e pavarur mosha moshës doli që ka rëndësi statistikore dhe se koeficienti i saj ishte pozitiv. Rezultati i fituar për këtë variabël sugjeron mosha mes gjinisë së re

femërore ka ndikim probabilitetin e tyre për tu punësuar, ku me rritjen e moshës për një vit gjasat për tu punësuar rriten për 0.5%.

- b) Statusi martesor është poashtu variabla që ka rëndësi statistikore në testimin e bërë. Nga të dhënat e fituara rezulton që një femër e re e martuar e ka më vështirë të gjej punë se sa një e tillë që nuk është e martuar. Femrat që nuk janë të martuara kanë të ngjarë të punëson për 9% më shumë se sa ato të martuarat.
- c) Vendbanimi poashtu paraqet një variabël ndikuese në probabilitetin për gjetur punë tek femrat e reja. Kjo variabël ka rëndësi statistikore në modelin tonë ndikimi i saj është në dëm të femrave të reja që jetojnë në vendet rurale. Sipas asaj që u përlllogarit, rezulton që femrat e reja që vijnë nga vendbanime rurale kanë probabiliteti prej 12.5% për të mos gjetur punë për dallim nga femrate e reja që jetojnë në vendbanim rural.
- d) Lidhur me ndikimin e variablës “gjendje financiare e amviserësi” edhe pse rezulton të ketë rëndësi statistikore, efekti marginal tregon ndikim negativ, pra një femër e re me gjendje më të mirë financiare rezulton të mos jetë e punësuar apo të gjej punë për dallim nga femrat e reja që vijnë nga familje me gjendjen mesatare apo nën mesatare dhe ky probabilitet është diku 20%. Kjo mund ti dedikohet faktit se femrat e reja me gjendje të mirë financiare nuk janë të prirura të punësohen në Maqedoninë e Veriut, e cila gjë është edhe një realitet i përditshëm
- e) Dy variablat tjera vijuese që u testuan ishin niveli i arsimimit të babit dhe nënës, ku rezulton që të dyja kanë rëndësi statistikore dhe rezulton që të pasurit një baba me një nivel më të lartë të shkollimit, të rrit probabilitetin për të pasur punë për 7.4%, po ashtu e njëjta edhe të pasurit të një nëne me nivel shkollimi më të lartë poashtu rrit probabilitetin për 3.3%.
- f) Niveli arsimor i kryer nga një e femër e re, nga testimi i bërë, rezulton të ketë rëndësi statistikore pozitive. Në këtë rast të pasurit një nivel më të lartë të arsimimit, rrit probabilitetin për të qenë i punësuar për 10%
- g) Femrat e reja që kanë punuar gjatë studimeve të tyre, rezulton të kenë një probabilitet më të lartë të punësimit se sa ato që nuk kanë punuar fare gjatë studimeve. Ky fakt, rrit probabilitetin që një e re të jetë e punësuar dhe atë për 9.4%.

h) Së fundmi, variabla “kohëzgjata e kërkimit të punës – tranzicioni” rezulton të ketë rëndësi statistikore pozitive në drejtim të rritjes së probabilitetit për punësim të një femre të re. Nga rezultat del që një femër e re që më pak kalon në tranzicion gjatë kërkimit të punës ka probabilitet më të madh të jetë e punësuar për edhe atë për 25.7%

5. Testimi i hipotezave

Në këtë punim të masterit u të hodhën 3 hipoteza, të cilat u testuan përmes të dhënave të përpunuara në programin STATA, përmes modelit ekonometrik. Këto tre hipoteza ishin si vijon:

H1: Edukimi si faktor ndikon në rritjen e probabilitetit që një femër e re të gjej punë

H2: Gjendja e mirë financiare e amviserisë është e lidhur pozitivisht me rritjen e probabilitetit që një femër e re të gjej një vend pune.

H3: Puna gjatë studimeve nuk ndikon në rritjen e probabilitetin që femrat e reja të gjejnë një vendi të punës

Nga rezultatet që fituara del që:

1. Hipoteza e parë pranohet si e tillë duke u bazuar në rezultatin e fituar pasi rezulton që variabla “edukimi” ka signifkancë dhe ndikon pozitivisht në drejtim të rritjes së probabilitetit që një femër të gjej punë.
2. Hipoteza e dytë pranohet pasi që variabla “gjendja e mirë financiare” rezulton të ketë rëndësi statistikore dhe ndikim pozitiv në rritjen e probabilitetit të gjetjes së një vendi pune.
3. Hipoteza e tretë nuk pranohet pasi që variabla “punë gjatë studimeve” rezulton të ketë rëndësi statistikore dhe ka ndikimi pozitiv në rritjen e probabilitetin që një femër e re të gjej një vend pune.

KONKLuzionet dhe Rekomandimet

Nga gjithë punimi në fjalë dalin disa rekomandime si vijon:

- Edhe pse në RMV shënohet një ulje e papunësisë, përsëri kemi diskrepancë në mes gjinive dhe moshës së popullatës për sa i përket indikatorëve si pjesëmarrja në tregun e punës, punësimi dhe papunësia.
- Në RMV, femrat e reja të moshës 15-29 vjeç paraqesin ndoshta kategorinë më të rrezikuar kur bëhet fjalë për kyçjen e tyre në tregun e punës dhe punësimin efektiv të tyre.
- Një ndikim të theksuar tek femrat e reja është niveli arsimor i tyre. Të dhënat e fituara nga modeli na konfirmojnë faktin se një femër e re e shkolluar ka të ngjarë të gjej punë më lehtë se një femër me një nivel më të ulët të shkollimit.
- Statusi martesor është një tjetër faktor që në mënyrë të drejtpërdrejt ndikon tek femrat e reja të kësaj kategorie, ku femrat e martuara dhe me fëmijë janë në diavantazh të theksuar për dallim nga ato që nuk janë të martuara.
- Gjendja financiare e avmiserësi ku banon një e re ka ndikim të madh në probabilitetin e saj për të gjetur punë. Një gjendje financiare më e lirë, i mundëson apo i hap mundësi më të mëdha për punësim.
- E njëjta gjë mund të thuhet edhe për nivelin arsimor të prindërve të femrave të reja. Ato femrat që prindërit e tyre janë me një nivel arsimor më të lartë, kanë mundësi më të mëdha për të gjetur punë, pasi që ky fakt rrit diapazonin dhe mundësinë për të gjetur punë.
- Edhe niveli i arsimimit të një femre të re luan rol të madh në hapjen e mundësive të saj për të gjetur një punë. Në këtë drejtim ndikim po ashtu ka edhe faktori “punë gjatë studimeve” që rrit shanset e tyre për të gjetur punë, pasi që përmes kësaj ato fitojnë një përvojë të theksuar të punës.
- Fusha ku kanë përfunduar arsimimin dhe puna praktike në fakt rezultuan të mos kenë fare ndikim në probabilitetin e një femre të re të gjej punë.

Nga kjo që u tha më lartë, dosmosdoshmërisht lind nevoja e dhënies së disa rekomandimeve dhe atë:

- Qeveria përmes agjencionit për punësim, duhet të ndaj mjete dhe të përpiloj politika dhe programe të tregut të punës që në mënyrë të drejtpërdrejt do të shënjestërojnë femrat e në veçanti femrat e reja pasi që masat e deritanishme kanë qenë më gjithëpërfshirëse.
- Nxitja e femrave të reja që sa më herët të kyçen në tregun e punës si dhe ofrimi i mundësive për të gjetur punë edhe gjatë studimeve të tyre.
- Zvogëlimi i shkallës NEET (femrat që nuk janë në proces arsimor, as në punësim dhe as në proces trajnimi) që në mënyrë të drejtpërdrejt do të ndikonte në pjesëmarrjen e tyre në tregun e punës dhe me mundësinë e gjetjes së një vendi të punës.
- Rrijta e nivelit të trajnimi dhe profesionalizimi i femrave që janë me nivel më të ulët të arsimimit, me qëllim të dhënies së shkathtësive dhe aftësive që do i bënte më garuese në tregun e punës.

BIBLIOGRAFIA

1. Arifi, A., Fetaj, B., & Qirici, S. (2019). Youth transition from school-to-work: Empirical evidence from. *Journal Transition Studies Review*, 101-112.
2. Atanasovska, V., Angjelkovska, T., & Davalos, J. (2016). Unemployment spell and vertical skills mismatches: The case of Macedonia's youth. *Partnership for Economic Policy (PEP)*.
3. Bartlett, W., Uvalic, M., Durazzi, N. M., & Sene, T. (2016). From University to Employment: Higher Education Provision and Labour Market Needs in the Western Balkans. European Union , Directorate-General for Education and Culture. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
4. Brada, J. C., Marelli, E., & Signorelli, M. (2015). Young People and the Labor Market: Key Determinants and New Evidence. *Comparative Economic Studies* , 56, 556-566.
5. Bell, D. N., & Blanchflower, D. G. (2010, January). Youth Unemployment: Déjà Vu? IZA Discussion Paper No. 4705 . Bonn : IZA .
6. Caroleo, F., & Pastore, F. 4. (2007). The youth experience gap: explaining differences across EU countries. Perugia: Quaderni del Dipartimento di Economia, Finanza e Statistica, Università di Perugia.
7. Crowley, L., Jones, K., Cominetti, N., & Gulliford, J. (2013). Youth unemployment in the global context. The Work Foundation
8. Dimian, G. C. (2011). The Role of Education in Explaining Youth Labour Market Imbalances in CEE countries. *Journal of Efficiency and Responsibility Education and Science* , 105-115.
9. Đurović, A. (2017). Boosting Youth Employability in the Western Balkans. European Commission .
10. Elder, S., & Kring, S. (2016). Young and female - a double strike? Gender analysis of school-to-work transition surveys in 32 developing countries. Geneva : International Labour Office .
11. European Training Foundatiton. (2016). ETF COUNTRY STRATEGY PAPER 2017-2020 .

12. European Training Foundation. (2020). COUNTRY STRATEGY PAPER 2020 UPDATE: NORTH MACEDONIA. EU Commission.
13. Government of Republic of North Macedonia. (2017). ECONOMIC REFORM PROGRAM 2018-2020. Skopje.
14. Hadjivassiliou, K., Kirchner Sala, L., & Speckesser, S. (2015). Key Indicators and Drivers of Youth Unemployment. Brighton: University of Brighton.
15. International Labor Organization. (2017). Global Employment Trends for Youth 2017: Paths to a better working future. Geneva: International Labour Office.
16. International Labour Office. (2012). The youth employment crisis: Time for action. Geneva: ILO Publications.
17. International Labour Organization. (2016). World Employment and Social Outlook 2016: Trends for youth. Geneva: International Labour Office.
18. Kovtun, D., Meyer Cirkel, A., Murgasova, Z., Smith, D., & Tambunlertchai, S. (2014). Boosting Job Growth in the Western Balkans. International Monetary Fund.
19. Manacorda, M., Camillo Rosat, F., Ranzani, M., & Dachille, G. (2017). Pathways from school to work in the developing world. *IZA Journal of Labor & Development* , 6 (1).
20. Marelli, E., Choudhry, M., & Signorelli, M. (2013). Youth and the total unemployment rate: The impact of policies and institutions. *Rivista internazionale di scienze sociali* , 121 (1), 63-86.
21. Mojsoska-Blazevski, N., & Petreski, M. (2015). Impact evaluation of active labour market programs in FYR Macedonia: key findings. Geneva: International Labour Organization 2015 .
22. Nilsson, B. (2018). The School-to-work transition in developing countries. *The Journal of Development Studies* , 55 (5), 745-764.
23. O'Higgins, N. (2015). Youth Unemployment . IZA Policy Paper No. 103 . Bonn : IZA .
24. Ordine, P., & Rose, G. (2011). Educational Mismatch and Wait Unemployment . *Human Capital and Employment in the European and Mediterranean Area*. Bologna: AlmaLaurea.

25. Oruč, N., & Bartlett, W. (2018). Labour Markets in the Western Balkans: Performance, Causes and Policy Options. Sarajevo : Regional Cooperation Council.
26. Pastore, F., & Giuliani, L. (2015). The Determinants of Youth Unemployment. A panel data Analysis. Discussion Papers 2_2015 . CRISEI, University of Naples
27. Perugini, C., & Signorelli, M. (2010). Youth Labour Market Performance in European Regions. *Economic Change and Restructuring* , 43 (2), 151-185.
28. Petreski, B., & Tumanoska, D. (2017). Active labour market policies: Challenge for the Macedonian labour market. MPRA.
29. Radvansky, M., Stefanik, M., Weyerstrass, K., & Domonkos, T. (2013). Labour market analysis and long – term forecast up to 2025. European Union.
30. Scarpetta, S., Sonnet, A., & Manfredi, T. (2010). Rising youth unemployment during the crisis: How to prevent negative long-term consequences on a generation? Paris: OECD Social, Employment and Migration Working Papers.
31. World Bank Group. (2017). Western Balkans Labor Market Trends 2017 . World Bank.
32. World Bank Group. (2018). Western Balkans Labor Market Trends 2018 . World Bank.
33. World Bank Group. (2018). Western Balkans Regular Economic Report No.14 - Higher But Fragile Growth. Washington: World Bank .
34. Zimmermann, K. F., Biavaschi, C., Eichhorst, W., Giulietti, C., Kendzia, M. J., Muravyev, A., et al. (2013). Youth Unemployment and Vocational Training. *Foundations and Trends in Macroeconomics* , 9, 1-157.
35. Агенција за Вработување на Република Македонија. (2013). Годишен извештај за 2012 година. Скопје: Агенција за Вработување на Република Македонија.
36. Агенција за Вработување на Република Македонија. (2014). Годишен извештај за 2013 година. Скопје: Агенција за Вработување на Република Македонија.
37. Агенција за Вработување на Република Македонија. (2015). Годишен извештај за 2014. Скопје: Агенција за Вработување на Република Македонија.
38. Агенција за Вработување на Република Македонија. (2016). Годишен извештај за 2015 година. Скопје: Агенција за Вработување на Република Македонија.

39. Агенција за Вработување на Република Македонија. (2017). Годишен извештај за 2016 година. Скопје: Агенција за Вработување на Република Македонија.
40. Агенција за Вработување на Република Македонија. (2018). Годишен Извештај за 2017 година. Скопје: Агенција за Вработување на Република Македонија.
41. Атанасовска-Новески, В., & Трпески, П. (2016). Неусогласеност на (не)вработеноста на пазарот на труд во Македонија од аспект на знаења и вештини. Четврти документ за политики во рамки на работата на експертската група за економски и социјални политики . Friedrich Ebert Stiftung.
42. Државен Завод за Статистика. (2008). Анкета на работната сила, 2007. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
43. Државен Завод за Статистика. (2009). Анкета на работната сила, 2008. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
44. Државен Завод за Статистика. (2010). Анкета на работната сила, 2009. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
45. Државен Завод за Статистика. (2011). Анкета на работната сила, 2010. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
46. Државен Завод за Статистика. (2012). Анкета на работната сила, 2011. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
47. Државен Завод за Статистика. (2013). Анкета на работната сила, 2012. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
48. Државен Завод за Статистика. (2014). Анкета на работната сила, 2013. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
49. Државен Завод за Статистика. (2015). Анкета на работната сила, 2014. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
50. Државен Завод за Статистика. (2016). Анкета на работната сила, 2015. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.
51. Државен Завод за Статистика. (2017). Анкета на работната сила, 2016. Скопје: Државен Завод за Статистика на Република Македонија.

52. Национален извештај за младинската невработеност во Република Македонија.

Bitola: Grafoprom. (2015)